

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Martin Zbořil

**Partikulární škola u kostela sv. Jakuba
v Kutné Hoře v 16. století**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Magdaléna Nespěšná
Hamsíková, Ph.D.

Praha 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. 04. 2018

Martin Zbořil

Bibliografická citace

Partikulární škola u kostela svatého Jakuba v Kutné Hoře v 16. století [rukopis] : bakalářská práce / Martin Zbořil; vedoucí práce: Magdaléna Nespěšná Hamsíková. -- Praha, 2018. -- 72 s.

Anotace

Námětem mé práce je partikulární škola v Kutné Hoře, nacházející se u kostela sv. Jakuba. Nejstarší zmínky o kutnohorské škole spadají až do 14. století. Během husitských válek postihly město dva požáry (1422 a 1424), které pravděpodobně zasáhly i školu. Škola pak mnoho let chátrala.

Velké stavební práce na partikulární škole proběhly v závěru 16. st. K tomu značně pomohly finanční prostředky od mecenášů, jako byl např. jeden z nejbohatších kutnohorských podnikatelů, Zikmund Kozel. Mezi léty 1594–1595 tak mohla být postavena nová renesanční stavba.

Půvabné renesanční prvky můžeme dodnes spatřit například na mramorovém portálu od pražského kameníka.

Úžasným pramenem této události je stavební deník, zachycující výstavbu kutnohorské školy, který se nachází v archivu Kutné Hory. Navíc je možné se dostat ke stavebně historickému průzkumu.

Klíčová slova

Partikulární škola, kostel sv. Jakuba, 16. století, Kutná Hora, renesance, renesance v Čechách, architektura, stavební deník, Zikmund Kozel, renesanční portál, české země, arciděkanství

Abstract

The theme of my work is particular latin school in Kutna Hora, which is situated near the church of St. James. The earliest mention about Kutna Hora school dates back to the 14th century. During the Hussite wars, there were two fires in the town (1422 and 1424), probably fires hit also the school. The school fell into disrepair for many years.

Big construction works at the school took place at the end of 16th century. Benefactors helped a lot with funds, especially one of the richest Kutna Hora businessman, Zikmund Kozel. In the years between 1594 and 1595, the new Renaissance building was built.

Charming Renaissance elements can still be seen, for example, on the marble portal from Prague stonemason.

Amazing source of this event is a construction diary, which shows the construction of Kutna Hora school, we can find it in the archive of Kutna Hora. Additionally, the constructional historical research is also available.

Keywords

Particular latin school, The Church of St James, 16. century, Kutna Hora, Renaissance, Renaissance in Bohemia, Architecture, Construction diary, Zikmund Kozel, Renaissance portal, Czech country, Archdeanery

Počet znaků (včetně mezer): 106 639

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat především paní PhDr. Mgr. Magdaléně Nespěšné Hamsíkové, Ph.D., která mě při práci vedla a dala mi užitečné a cenné rady.

Další dík patří mému příteli Pavlu Moci, jenž mi dal možnost a pomocnou ruku při výběru tohoto zajímavého tématu a zprostředkoval mi první informace.

V neposlední řadě patří velké dík mé rodině, která mě po dobu celého studia podporovala a podílela se tak výrazně na mém vzdělání.

Obsah

Úvod.....	6
1. Dosavadní bádání.....	10
1.1. Prameny.....	10
1.2. Literatura.....	12
2. Dějiny českého školství se zřetelem na Kutnou Horu.....	19
2.1. Prameny.....	19
2.2. Počátky města Kutná Hora.....	20
2.3. 2. polovina 13. století po husitské války.....	21
2.4. Husitské období.....	23
2.5. Doba Jagellonská.....	24
2.6. Doba předbělohorská.....	25
2.7. Doba pobělohorská.....	27
3. Partikulární škola.....	28
3.1. První zmínky o partikulární škole.....	28
3.2. Rekonstrukce školy v letech 1594–1595.....	30
3.3. Arciděkanství.....	37
4. Popis budovy.....	41
4.1. Historický popis.....	41
4.2. Severní průčelí.....	42
4.3. Západní průčelí.....	43
4.4. Jižní průčelí.....	44
4.5. Portál.....	44
4.6. Stavebně historický průzkum.....	47
Závěr.....	49
Obrazová příloha.....	51
Seznam vyobrazení.....	67
Seznam použitých zkratk.....	69
Seznam literatury.....	69

Úvod

V této práci bych se rád zaměřil na současnou budovu arciděkanství v Kutné Hoře, která má své počátky v rudolfínské době na konci 16. století. Ta se nachází v ulici Jakubské hned vedle Vlašského dvora a kostela svatého Jakuba Staršího.

Samotná budova ve své minulosti několikrát zásadně změnila svoji podobu i využití. Zprvu zde stála věž a hradba probíhající mezi hrádkem a Vlašským dvorem.¹ K ní byla v předhusitských dobách, jak se dočítáme v pramenech, přistavěna dřevěná škola. Ta dostala mnoho názvů právě podle svého umístění: vysokokostelská škola,² škola u sv. Jakuba, svatojakubská škola, popřípadě škola u Vysokého kostela.

Největší pozornosti a významnosti v literatuře se škole přikládá právě v letech 1594–1595, kdy starou dřevěnou budovu nahradila nová zděná stavba, jež svou honosností a významností dalekosáhle přesáhla obec Kutné Hory do celých středních Čech. Na obnově školní budovy se, díky finanční podpoře, podílelo mnoho kutnohorských měšťanů, kteří v Kutné Hoře zastávali vysoké postavení. Mezi ty nejvýznamnější patřil Zikmund Kozel z Riezenthalu, který ve městě působil jako primátor.

Velmi unikátním pramenem této přestavby je bezesporu stavební deník z roku 1596, uložený v archivu města Kutné Hory. Ten velmi podrobně po týdnech popisuje průběh stavby od zakoupeného materiálu až po samotné vybavení, potřebné pro chod školy. Autorem deníku je právě již zmíněný Zikmund Kozel, který se velmi aktivně do přestavby angažoval a prostřednictvím deníku na celou stavu dohlížel. Obsahem deníku jsou především účty, které byly vynaloženy na rekonstrukci partikulární školy.

Dominantním prvkem na nově vybudované škole byl vstupní portál z červeného sliveneckého mramoru, jehož autorem je kameník Pavel z Prahy. Jde o jediný dochovaný renesanční prvek, který se nám dochoval do současnosti a který nám dodnes připomíná někdejší slávu školy u Vysokého kostela. Portál je ztvárněn v měkkém reliéfu se znaky vysokých kutnohorských hodnostářů (včetně Zikmunda Kozla) a

---

¹ <http://www.zmizelakutnahora.cz/cs/archiv/18-Arcidekanstvi/>, vyhledáno 1.4. 2018

² V některé literatuře můžeme dohledat kratší podobu „vysokostelská“

s citací textů od z Cicerona, umístěné ve vlysu portálu, jenž svým významem motivovala žáky a povzbuzovala je při vzdělávání.

Škola zde následně vydržela jen krátce. Po bělohorských událostech zde bylo utrakvistické (podobojí) školství zrušeno,³ a tak se v roce 1673 uvažovalo o tom, že se budova stane sídlem arciděkanství. Jde o období, kdy do Kutné Hory přicházejí jezuité, kteří si zde v 1667–1750 staví jezuitskou kolej v barokním slohu. V roce 1673 se také uvažovalo o tom, že se škola ze své renesanční budovy přesídlí do domu čp. 15, kde do té doby sídlilo děkanství kostela sv. Jakuba. V současné době kdysi slavná partikulární škola náleží římskokatolické farnosti v Kutné Hoře.

Jaká vlastně byla úloha partikulárních škol? Partikulární neboli latinská škola, sloužila pro ty zájemce, kteří se připravovali na univerzitní studium, zejména pro duchovní povolání. Tyto školy se nazývaly partikulární, protože byly přípravkami na skutečné studium. Jak už název také napovídá, důraz byl kladen na latinu. Samotná latina byla v těchto školách na prvním místě, jakož to nejdůležitější předmět, neboť latina byla řeč církevní, úřední a řeč světa, která se dlouho pokládala za jediný jazyk pro vyšší vzdělanost.⁴ Latinské školy tedy vyučovaly pouze latině a triviu, od 16. století k tomu přistoupila i filosofie.

Zikmund Winter se zmiňuje ve své publikaci o slovech jarošovského faráře, Tomáše Rešela, který v roce 1574 hovoří o latině, jako o vznešeném jazyce.: „Velmi pěkně se sluší, když synové křesťanských rodičů, buďto vyššího i nižšího stavu ze slavného nebo prostého řádu, umějí pěkně a pořádně latině promlouvati a o toť tím spíš k velikým věcem a povoláním přicházejí nežli ti, kteříž té řeči neumějí.“⁵

V Čechách byly v 16. století latinské školy vesměs podřízené doзору Pražské univerzity, která také vzdělávala jejich učitele. Od starodávna se školám, jež byly nižší než univerzity, kladla úloha poskytovat studentům základy a začátky literárního vzdělání. Žáci se tedy učili číst pasát počítat zpívat. Učili se latinu, v 16. století také řečtinu.

---

³ <http://khfarnost.cz/arcidekanstvi/>, vyhledáno 3.4. 2018

⁴ WINTER 1901, 3

⁵ WINTER 1901, 3

V čele partikulárních škol stáli obvykle bakaláři nebo mistři, mladí absolventi utrkvistické artistické fakulty, kteří náleželi pod jurisdikci rektora univerzity. Ten měl uvedenou síť škol na starosti a jejich správce do nich dosazoval a zase je odvolával. Samotná města, která školu zřizovala a financovala, neměla nad bakalářem či mistrem žádnou formální pravomoc a případné správní záležitosti musela řešit s rektorem univerzity.⁶

Ve své práci bych se rád zaměřil na doposud neucelené bádání partikulární školy u kostela svatého Jakuba v Kutné Hoře a jejímu zhodnocení. Cílem mé práce tedy není metodologický posun ve výzkumu daného tématu, nýbrž přenesení jeho dosavadního metodického zpracování z obecné roviny na město Kutná Hora a na regionální prameny. Obecně tedy zkoumám, zda vyjádřené závěry historiků jsou platné a jak se tyto závěry proměňují v čase. Zásadní pro mě zůstávají prezentované prameny, u kterých zkoumám, zda jsou dohledatelné a popřípadě stále dochované.

První kapitola mé práce se zaměřuje na dosavadní prameny a literaturu, která se vztahuje k danému tématu. Zde se snažím zahrnout veškeré publikace a články, ve kterých je, mnohdy i stroze, zmíněná svatojakubská partikulární škola, popřípadě školství v Kutné Hoře v 16. a 17. století.

Postupně se ve své práci zaměřuji i na historii nejen školství samotné, ale i na historii města, které je všeobecně spojováno s dolováním stříbrné rudy. Díky těmto ložiskům se stala Kutná Hora ve středověku jednou z nejvýznamnějších českých měst. Z umělecko-historického zjištění v posledních letech již zcela jasně vyplývá, že kvalita stavebního a uměleckého dění v Kutné Hoře byla vždy v přímé závislosti na výnosech kutnohorských dolů a dlouhodobé přítomnosti bohaté a politicky vlivné elity, jejíž kontakty, estetické nároky a potřeby reprezentace přesahovaly obvyklé možnosti měšťanstva v českých zemích. Tato úzce vymezená společenská skupina měšťanstva, která měla volný kapitál a vlivné profesní a politické kontakty kolem sebe utvářela podmínky pro krátkodobé či trvalé usazení umělců a řemeslníků ve městě a jejich

---

⁶ ČERNÝ 2016, 81

působení i pro širší okolí. O významu výtvarné kultury Kutné Hory tedy nevyprávějí jen zachovaná díla, ale také archivní zprávy o pobytu a působení umělců a řemeslníků.

Samotnou kapitolu pak věnuji konkrétně partikulární škole u kostela svatého Jakuba. Zde se v úvodu odkazuji převážně na pramennou literaturu, kde se objevují zmínky související s kutnohorskou partikulární školou. Z nejstarších zmínek o škole se postupně dostávám k roku 1594, kdy je stará dřevěná budova nahrazena kamennou stavbou v renesančním slohu. Z nejslavnějších časů partikulární školy poté přesouvám své bádání k druhé polovině 17. století kdy, i příchodem jezuitů, škola postupně ztrácí na významu a instituce se postupně přemísťuje ze svého staletého sídla. Budovu tak převzalo arciděkanství, které zde působí dodnes.

V neposlední řadě zaměřuji svou pozornost na pečlivý popis budovy. Nejprve se snažím, pomocí dochovaných vedut a různých svědectví popsat již neexistující podobu renesanční stavby a následně se zaměřuji na současný stav památky. V tomto kontextu se pochopitelně věnuji hlavně hlavnímu portálu, jenž jako jediný se nám věrně dochoval z původní přestavby z roku 1594–1595. Kromě rozboru jednotlivých prvků také, na základě historiků Zděňka Wirtha a Evy Matějkové, uvádím některé analogie a možné vlivy, kterým byl mistr kutnohorského portálu pravděpodobně inspirován. Jméno kameníka sice díky historickým pramenům známe, ovšem doposud není spojen s žádnou jinou zakázkou, se kterou bychom mohli porovnávat jeho vývojový styl.

V závěru se, na základě svých ucelených poznatků, snažím zhodnotit dosavadní stav bádání a nabízím tak možnosti, kterými by se mohlo následující zkoumání vydat.

1. Dosavadní bádání

1.1. Prameny

Konkrétně k tématu partikulární školy v Kutné Hoře doposud nevznikla žádná samostatná publikace. Proto jsou pro mě v tomto bádání důležitými zdroji především prameny, nacházející se ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře (SOkA Kutná Hora).

Státní okresní archiv v Kutné Hoře je svým materiálem velice obsáhlý a pro pramennou edici velmi důležitý, protože se zde dochovala série městských knih. Jejich dobrý stav je však bohužel částečně zastíněn jejich malou početností. Značné ztráty přineslo husitské období nebo také třicetiletá válka.⁷

Všeobecně mezi nejdůležitějšími prameny pro historiky jsou Knihy trhové. V rámci Kutné Hory se jedná například o *AMKH, Kniha trhová; Registrum hereditatum 1442–1478* a *AMKH, Kniha trhová 1560–1583*. Konkrétně tyto prameny nám mohou poodhalit, jak to v Kutné Hoře po husitských válkách fungovalo a co všechno lidé měli. Kniha je totiž takovou předchůdkyní pozemkové knihy a zachycuje obchod s nemovitostmi. Trhové knihy se dají řadit ke knihám městského zákonodárství obsahující především převody majetku a finanční záležitosti.⁸ *Kniha trhová z let 1442–1478* zachycuje například první doloženou existenci školy u kostela svaté Barbory.

Vedle Knih trhových jsem se zaobíral i *Knihami městské rady z let 1462-1478* (tzv. *Registrum rubeum parvum*), dále *Knihami městské rady z let 1664-1672* a v neposlední řadě *Knihami městské rady z let 1688-1697* (tzv. *Memorabilia*). V *Knihách městské rady z let 1462-1527* se vyskytují zápisy různého druhu, teoreticky patřících do samostatných knih. Jedná se např. o koupě a prodeje nemovitostí, závěti, přípovědi k dluhům, pamětní věci. V tomto období se ještě nedodrzovaly okruhy vkladů do rozdílných knih, nýbrž se do jedné knihy zřejmě zapisovala všechna jednání vedená před městskou radou. Jedná se o sérii 4 knih městské rady.⁹ 1. *Registrum rubeum parvum* z let 1462–1478; 2. *Registrum flaveum yýor* z let 1480–1484; 3. *Registrum flaveum maior* z let 1495–1515; 4. *Registrum flaveum album* z let

---

⁷ KAPAVÍKOVÁ 1973, 107-108

⁸ Tamtéž, 108

⁹ Tamtéž, 110

1515–1527. Všechny tyto knihy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Kutná Hora. Pro svou práci jsem převážně využíval *Knihy městské rady* z let 1462–1478 a 1664–1672. Záznamy jsou psány na papíře a jako písmo je použita dobová gotická kurzíva. Němčina se v knihách nevyskytovala vůbec, latina velmi zřídka. Převážně bylo tedy užito českého jazyka. Zápisy jsou vedeny chronologicky, přičemž je tato struktura narušována pouze přípisy k jednotlivým záznamům, týkajícími se výše psaného záznamu, či osoby. V zápisech majetkoprávní povahy jsou využity některé ustálené obraty, kdy se zaznamenávaná osoba přiznává ke dluhu, následkem čehož dochází k dobrovolné smlouvě mezi věřitelem a dlužníkem, který zahrnuje oprávnění věřitele a povinnost dlužníka, aby dluh vyrovnal. Různá jednání o dlužích, formy splácení a připovědi k majetkům tvoří nejpodstatnější část z obou knih. V knize *Registrum rubeum parvum* tvoří tyto záznamy 45,22 % a v *Registrum flaveum minus* 48,29 %, jak uvádí Kapavíková.¹⁰ Další knihy použité pro mou práci jsou především dvě nejstarší knihy trhové *Registrum hereditatum* z let 1442–1478 a *Liber hereditatum antiquus* z let 1426–1489, která je zároveň nejstarší dochovanou městskou knihou vůbec. Tyto knihy jsou však dostupně přepsané na psacím stroji, a tudíž jsem nemusel pracovat s originály, se kterými jsem se však seznámil.

Mezi nejstarší zmínky o vysokokostelské škole se nachází ve sbírce pramenů *Codex juris municipalis regni Bohemiae* (CIM II, 1895 – privilegia královských venkovských měst), jejíž editorem je český historik a archivář, Jaromír Čelakovský (1846–1914). V těchto pramenech z doby předhusitské je popsán spor o školní patronát, kdy se vedly boje o to, kdo bude dohlížet nad školami, jestli církve, nebo městské obce.

Jeden z nejzásadnějších pramenů, který se v souvislosti se svatojakubskou partikulární školou dochoval je *Aktová sbírka č.5097/A*, uložený v Archivu města Kutná Hora. Jde o „Počet příjmů a vydání na vystavení školy u Vysokého kostela“, které provázely výstavbu nové renesanční budovy u kostela svatého Jakuba v letech 1594–1595. Tento unikátní podrobný¹¹ účet založil Zikmund Kozel z Riezenthalu, tehdy primátor kutnohorský, jakož to jeden z hlavních mecenášů pro stavbu partikulární školy.¹²

---

¹⁰ KAPAVÍKOVÁ 1973, 112

¹¹ Zachycuje výstavbu po týdnech

¹² WINTER 1901, 118

Další zdroj pramenu pro moji práci je kronika českého šlechtice spisovatele a humanisty Mikuláše Dačického z Heslowa (1555–1626). Ten pocházel z Kutné Hory, kde navázal na měšťanskou kroniku po svých předcích¹³ s názvem *Paměti Mikuláše Daczického z Heslowa*.¹⁴ Do rukou se mi dostal přepis z let 1880, jehož editorem je Antonín Rezek. Dačického kronika popisuje dějiny města Kutné Hory mezi léty 1297–1571, které jsou rozděleny do čtrnácti kapitol. První kapitola až do doby jagellonské má nižší výpovědní hodnotu. Ostatní části kroniky jsou však velmi přesným a cenným historickým pramenem k dějinám Kutné Hory i k celé české historii období reformace. V návaznosti na moji práci se zde kronikář zmiňuje o výstavbě nové kamenné školní budovy, která musela ustoupit původní dřevěné škole.

Další zdroje pramenů a častých dochovaných zpráv o vztazích mezi správcem partikulární školy a městem a mezi obcí, univerzitou a jejím rektorem můžeme nalézt z dochované korespondence. Jsou to např. dopisy adresované městské radě či samotnému děkanovi do Kutné Hory. Konkrétní dopisy týkající se rakovnické školy jsou například snahy města získat co nejrychleji kvalitního správce školy. Konkrétní příklad dochované korespondence je například dopis z roku 1598, kdy Rakovníčtí psali do Kutné Hory oznámení, že tamějšího poddaného Zachariáše Brodského, který působil jako sukcentor, přijali na radnici za mladšího písaře.¹⁵ Dalším příkladem uvádí Zikmund Winter, kdy přední správce školy, jistý Jan Palladius Hlinský, píše roku 1606 dopis Melicharu Kolidiovi, správci v Brandýse, aby přijal místo konrektora ve škole u svatého Jakuba v Kutné Hoře.¹⁶

1.2. Literatura

Nejstarší literatura, ze které jsem čerpal, věnující se partikulárním školám a školství obecně pochází z konce 19. století. Zde bych rád zmínil například Emanuela Lemingera, Jiřího Zacha, Josefa Šimka, či Zikmunda Wintra. Na ně pak navazují autoři až v druhé polovině 20. století. Větší zájem u historiků, zaměřující se na partikulární školu v Kutné Hoře a na docenění jejího významu pro tehdejší dobu nalezneme až na přelomu 20. a 21. století, kdy tento zájem přetrvává až do současnosti. Tento zájem můžeme sledovat u historiků, kteří

---

¹³ Tu začal sepsovat jeho pradědeček, Bartoš z Práchnan. Dalšími pokračovateli kroniky byli dědeček Mikuláš z Práchnan a otec Ondřej Daczický

¹⁴ DAČICKÝ, 1880

¹⁵ ČERNÝ 2016, 91

¹⁶ WINTER 1901, 176

zaměřují své bádání na historický vývoj Kutné Hory jako je například Aleš Pospíšil, Jana Vaněčková, Blanka Altová nebo například Eva Matějková. O partikulární škole u svatého Jakuba vzniklo zatím několik článků v časopisech, které pravidelně vydává Kutná Hora. Například je to vlastivědný sborník *Kutnohorsko*, či *Antiqua Cuthna*. Ovšem samotná publikace věnující se primárně vysokokostelské škole zatím českému čtenáři chybí.

Pro svoji úvodní část této práce jsem se zaměřil na školství nejen v Kutné Hoře ale i v samotných českých zemích. Primárním zdrojem k tomuto tématu tak pro mě byly spisy od českého historika a archeologa, Jiřího Zacha (1830–1887), který byl roku 1862 povolán do Kutné Hory, kde se následně roku 1865 stal ředitelem vyšší školy reálné.¹⁷ Jeho publikace *Paměti o školách v královském horním městě Hoře Kutné* z roku 1876 mi tak posloužila jako obecný náhled do školství nejen v Kutné Hoře.¹⁸ Jiří Zach se svým spisem odvolává na městský archiv.

Na Jiřího Zacha pak navazuje Vojtěch Nováček (1852-1916) s publikací z roku 1894, kterou nazval *Listář k dějinám školství kutnohorského (1520-1623)*.¹⁹ Doktor Nováček byl historik a ředitel zemského archivu v Praze.

Další z primárních literatur pro moji práci sepsal český spisovatel, kulturní historik a učitel, Zikmund Winter (1846-1912), který učil v Pardubicích, Rakovníku a Praze. Není tedy divu, že se zabýval školstvím v českých zemích, kde své poznatky roku 1901 sepsal do publikace s názvem *Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století*.²⁰

Přestože o samotné Kutné Hoře bylo napsáno již mnoho odborných prací a publikací, tak většina z nich se věnuje převážně fenoménu dolování stříbrné rudy. Nelze se však divit, jelikož stříbro a zdejší doly měly zásadní vliv na vznik tohoto města a v neposlední řadě ovlivňovala celé české království v době středověku a po něm. I z toho důvodu jsem ve své práci věnoval pozornost pro některé publikace, v nichž je nejlépe popsán samotný vznik Kutné Hory. Kniha Evy Matějkové, *Kutná Hora*, mě například seznamuje s nejstaršími

---

¹⁷ OTTO 1908, 838

¹⁸ ZACH 1876

¹⁹ NOVÁČEK 1894

²⁰ WINTER 1901

dějiny města až po 20. století.²¹ Zároveň se v práci odkazují na článek, vydaný ve sborníku Kutnohorsko: „*Kapitoly o výtvarném umění na Kutnohorsku*“ od téže autorky.²²

Dále jsem například sáhl po publikaci historika české montanistiky a českého hutnictví, Jana Kořana (1905-1986), který v letech 1950 napsal dílo s názvem *Dějiny dolování v rudním okrsku kutnohorském*.²³ Tato publikace se následně rozvíjí u Františka Oraského s názvem *Tisíc let kutnohorského dolování a mincování z let 1985*.²⁴

Novodobější použitá literatura pro moji práci, týkající se vzniku Kutné Hory je od Jaroslava Bílka, což je regionální historik a publicista Kutnohorska. Jeho monografie z let 2001 se nazývá *Kutnohorské dolování 9., Historický přehled k problematice poddolování, hlad a Vrchlické přehrady*.²⁵ Doposud jedna z nejobsáhlejších publikací ke Kutné Hoře vyšla v roce 2000. Jedná se o sborník s názvem *Kutná Hora*, jehož editorku je historička a archivářka, jenž působila ve Statním archivu Kutná Hora, Helena Štroblová a kunsthistorička Blanka Altová.²⁶ Tento sborník se primárně zaměřuje nejen na dějiny Kutné Hory, ale i na širší mocensko-politický kontext, což mi bohatě posloužilo pro úvodní část mé práce. Pro širší ucelené zpracování historie města se mi pod rukou dostal článek Františka Xavera Beneše (1816–1888), jehož článek vyšel znovu ve vlastivědném sborníku *Kutnohorsko* v roce 2004. Článek s názvem *Arciděkanský chrám sv. Jakuba na Horách Kutných*. se primárně týká již v nadpise zmíněnému kostelu, ale i obecným dějinám.²⁷

Pro další výběr dosavadní literatury jsem vybíral autory, jejichž obsah do větší míry zaznamenával problematiku nejen historie partikulární školy u svatého Jakuba ale i českého školství, zaměřenou převážně v Kutnou Horu. T tohoto hlediska bych mezi přední autory zmínil především Josefa Šimka. Josef Šimek (1855–1943) byl mimo jiné český historik, geograf a pedagog. Šimek se narodil v Litomyšli jako syn obchodníka. Vystudoval na vídeňské univerzitě dějepis, zeměpis a další předměty. V letech 1878–1884 byl suplujícím profesorem litomyšlského gymnázia. V roce 1884 se Josef Šimek stal profesorem učitelského ústavu v Kutné Hoře, kde setrval do roku 1894. Mezi léty 1898–1909 působil v Kutné Hoře i

---

²¹ MATĚJKOVÁ 1962

²² MATĚJKOVÁ 1960

²³ KOŘAN 1950

²⁴ ORASKÝ 1985

²⁵ BÍLEK 2001

²⁶ ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000

²⁷ BENEŠ 2004

jako ředitel. Není tedy divu, že se zajímal i školstvím v našich zemích. Ten v letech 1893 sepsal článek s názvem *Kutnohorské příčinky k dějinám českého školství*.²⁸ Zde se Šimek zaměřuje na období 16. století v Kutné Hoře v rámci české výuky. Dokládá zde například, že počet škol v Kutné Hoře byl v tomto století daleko více rozvětvenější a bohatší a že zde existovaly například školy soukromé. Druhým článkem Josefa Šimka, kterým se ve své práci zabírám, je *Zpráva o kutnohorských zednicích a kamenících v XVI. věku*.²⁹ Zde Šimek zmiňuje stavební materiál, který se pro většinu staveb v Kutné Hoře využíval a odkud se dovážel. Publikace, která vyšla rukou Josefa Šimka je *Kutná Hora za války šmalkaldské*.³⁰ Tu napsal podle archivních pramenů v letech 1911. Popisuje v ní dějiny šestnáctého století, počínajíc datem 1526, kdy na český trůn usedá Ferdinand I. Habsburský. Závěrem bych zmínil jeho publikaci z roku 1925: „*Dějiny města Kutné Hory*“, kde zužitkoval své dlouholeté bádání, kterému zasvětil řadu let.³¹

Vedle Josefa Šimka je nutné zmínit také Emanuela Lemingera, který na přelomu 19. a 20. století také významně přispěl k bádání nejen kutnohorského školství, ale i partikulární školy u Vysokého kostela (tj. u kostela svatého Jakuba). Emanuel Leminger (1846–1931) byl v roce 1873 jmenován učitelem na vyšší reálce v Kutné Hoře.³² Zde několik článků v odborném periodiku, *Památky archaeologické a místopisné*, věnoval právě Kutné Hoře a konkrétně vysokokostelské škole. V roce 1882 se stal kustodem muzejních sbírek.³³ Zajímal se také o místní archeologii, kterou pak využil již ve zmíněném časopise. Jedná se například o: *Stavba školy u Vysokého kostela v Kutné Hoře*,³⁴ nebo *Zpráva o požáru v Kutné Hoře dne 6. února 1585*.³⁵ Významným podkladem ke studiu umělecké (řemeslné) činnosti v Kutné Hoře se stala kniha *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře kutnohorského badatele*, kterou Leminger sepsal v roce 1926.³⁶ Podle Lemingerovy evidence umělců a uměleckých děl (malířských a řezbářských) působila v Kutné Hoře v období 1580 až 1612 necelá třicítka malířů a řezbářů, zatímco mezi lety 1525 až 1580 pouze sedmnáct a od roku 1612 do poloviny 17. století Leminger v archivních pramenech zachytil působení pouze jednoho malíře. Zároveň se zde zmiňuje o malíři Mikuláši Kocourovském, který se podílel na výzdobě nově vzniklé

---

²⁸ ŠIMEK 1893a

²⁹ ŠIMEK 1893b

³⁰ ŠIMEK 1911

³¹ ŠIMEK 1925

³² OTTO 1900, 837

³³ BORKOVÁ 2010, 36

³⁴ LEMINGER 1900

³⁵ LEMINGER 1893

³⁶ LEMINGER 1926

partikulární škole. To že je Lemingerovo bádání pro historiky a veřejnost stále přínosem dokládá i to, že mnohé jeho příspěvky jsou v kutnohorských sbornících znovu vytahovány ze zapomnění, jako například článek *Kutná Hora*.³⁷

V neposlední řadě je nutné připomenout Petra Miloslava Veselského (1810–1889). Veselský byl český dějepisec, archivář a spisovatel. Jakožto první archivář uspořádal archiv v Kutné Hoře.³⁸ Ve svém díle *Průvodce po královském horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí* věnuje také pozornost právě portálu, který se z historické partikulární školy dochoval do dnešních dnů. Zaměřil se především na latinský text a jeho překlad.³⁹

Jeden z prvních historiků, který se pokusil, na základě portálu bývalé školy, určit i stylovou paralelu tvorby byl Zdeněk Wirth (1878–1961). Zdeněk Wirth byl jeden ze zakladatelů památkové péče v Čechách. Mimo jiné studoval v letech 1896–1900 filologii (čeština, němčina) a dějiny literatury na Univerzitě Karlově. Jeho kniha *Kutná Hora, Město a jeho umění*, obsahuje přes 90 fotografií architektur, maleb a plastik z Kutné Hory.⁴⁰

Ze současných historiků, kteří se plně zabývali partikulární školou v Kutné Hoře, bych rád zmínil doktorku, Janu Vaněčkovou. Ta se kromě archivnictví zabývá regionální historií a numismatikou. Vaněčková věnovala Kutné Hoře několik článků, které můžeme najít například ve sborníku *Kutnohorsko*, kde přispěla článkem *Knižní poklady městského muzea Čáslav*.⁴¹ Její badatelský zájem o vysokokostelskou školu pak můžeme najít v článku *Arciděkanství* ve sborníku *Krásné město*.⁴²

Vedle Vaněčkové bych také zmínil doktora Aleše Pospíšila, který se spolu s Vaněčkovou a dalšími zasloužil o Stavebně historický této významné historické budovy. Ta nese název *Arciděkanství*, jakož to současné sídlo této instituce.⁴³

Další autoři, na které se ve své práci mimo jiné odkazují, jsou například Antonín Truhlář. V knize *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*, sepsanou v letech 1969,

---

³⁷ LEMINGER 2006

³⁸ BORKOVÁ 2010, 33

³⁹ VESELSKÝ 1999

⁴⁰ WIRTH 1912

⁴¹ VANĚČKOVÁ 2002

⁴² VANĚČKOVÁ 2010

⁴³ POSPÍŠIL 2007

můžeme najít verše, které byly na počest nově vybudované školy věnovány Zikmundu Kozlovi za své mecenášství a lásce ke škole.⁴⁴

V rámci italských kameníků a zedníků, kteří od 30. let přicházejí ve větších skupinách do českých zemí jsem sáhl po publikaci od Pavla Preisse, *Italští umělci v Praze. Renesance, manýrismus, baroko*.⁴⁵ Zde nastiňuje důvody, díky kterým se tito umělci v našich zemích snadno uchytili a postupně získávali zakázky v městech, jako je Kutná Hora.

V publikaci Jiřího Roháčka, *Nápisy města Kutné Hory* (1996), najdeme zmínku o zvonu, jímž se studenti svolávali do školy u Vysokého kostela.⁴⁶

Historik Karel Kuča roku 1998 vydává třetí díl encyklopedie *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*.⁴⁷ Ta zahrnuje všechny současné, bývalé i zaniklé městské lokality v rozmezí písmen Kolí-Mi a představuje jejich historický, architektonický a urbanistický vývoj. Publikace zachycuje jak dosavadní, vesměs obtížně dostupné, a především roztroušené údaje (první zmínky o lokalitě, proměny názvů, počet a národnostní složení obyvatel, počet domů, historická privilegia, významné stavby a události, údaje o dopravě, průmyslu, katastrofách atd.), tak především přináší unikátní historicko-urbanistický vývoj každé lokality. V souvislosti s Kutnou Horou zde například popisuje ničivé následky třicetiletou válkou, kdy počet domů klesl o necelých 15 %, z nichž více než třetina byla poničena.

Další zdroj pro moji práci je článek od Zuzany Všetečkové *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách* z roku 1999, kde v úvodní kapitole věnuje kapitulu o právním řízení v Čechách od poloviny 12. století až do počátku 15. století.⁴⁸

Článek Ivany Ebelové s názvem *Několik poznámek ke kutnohorskému cechu stavebních řemesel*, vydanou ve sborníku *Antiqua Cuthna* 2005, popisuje založení společného cechu kameníků zedníků a tesařů v druhé polovině 16. století, který pak hrál významnou roli při stavebním rozvoji v Kutné Hoře.⁴⁹

---

⁴⁴ TRUHLÁŘ 1969

⁴⁵ PREISS 1986

⁴⁶ ROHÁČEK 1996

⁴⁷ KUČA 1998

⁴⁸ VŠETEČKOVÁ 1999

⁴⁹ EBELOVÁ 2005

Z novějších publikací, po které jsem pro svou práci sáhl, je kniha Jakuba Ďoubala *Kamenné památky Kutné Hory: Restaurování a péče o sochařská díla*.⁵⁰ Ta zahrnuje poznatky získané v průběhu restaurátorské a pedagogické činnosti autora. Kniha se tematicky zaměřuje na Kutnou Horu a její okolí, ovšem informace v ní obsažené lze do jisté míry aplikovat i v obecné rovině při péči o kamenné památky v dalších regionech.

Článek od Jana Černého, na který se ve své práci také odvolávám, obecně popisuje fungování partikulárních škol. Jan Černý od roku 1999 pracuje v okresním archivu v Rakovníku. Proto i tento článek s názvem „*Jiným hodným mládencem hotov jsem školu Vašich Milostí fedrovati.*“ *Rakovnická partikulární škola a pražská univerzita v předbělohorském prostředí* se primárně zaměřuje na rakovnickou partikulární školu.⁵¹

---

⁵⁰ ĎOUBAL 2015

⁵¹ ČERNÝ 2016

2. Dějiny českého školství se zřetelem na Kutnou Horu

2.1. Prameny

Jelikož se mé téma bakalářské práce zabývá partikulární školou, a tudíž i školstvím, je třeba si říci pár slov o tom, jak školství v českých zemích fungovalo. S tímto kontextem se pokusím tuto problematiku zasadit do dějin Kutné Hory.

Co se týče nejstarších českých dějin, pravděpodobně v Čechách existovaly nějaké školy, ovšem žádné zmínky o nich se nám nedochovaly. Z Kosmovy kroniky víme, že svatý Václav se v mládí učil v Budči⁵² a svatý Vojtěch se zpočátku učil doma, než pak odešel do školy magdeburské.⁵³

Výchovu mládeže měla od prvních dob křesťanské vzdělanosti všude církev. Ta totiž od počátků zřizovala školy, a to nejprve při klášterech. Vzdělání poskytovaly také školy kapitulní a školy při katedrálních chrámech a to od 8. století. Tyto školy ale u studentů preferovaly převážně duchovenství. Se vznikem klášterů pak u nás vznikaly první školy. Příchodem benediktýnů v roce 993 společně s klášterem založili školy, které měly vysoký vliv ještě ve 14. století.⁵⁴

Je také velice pravděpodobné, že se vznikem biskupství v Praze byla také při něm záhy zřízena škola, ačkoli se první zmínky o této škole dozvídáme až z roku 1068, jak uvádí Kosmova kronika.⁵⁵ Ve 12. století je také připomínána kolegiální škola na Vyšehradě. Na počátkách tedy u nás byly školy trojího stupně: při farských kostelech, při chrámech kolegiálních a katedrální škola svatovítská a školy klášterní.⁵⁶

---

⁵² FRB I, 128, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=138&page=166>, vyhledáno dne: 23.03.2018

⁵³ FBI I, 268, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=138&page=306>, vyhledáno dne: 23.03.2018

⁵⁴ WINTER 1901, 3-4

⁵⁵ FRB II, 100, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=11&bookid=169&page=118>, vyhledáno dne 23.3.2018

⁵⁶ WINTER 1901, 4

2.2. Počátky města Kutná Hora

Pro to, abychom lépe pochopili kontext nejen kutnohorských dějin, ale i mocensko-politické dění, je potřeba si říci pár slov k samotnému vzniku Kutné Hory. Samotné dějiny města, jak je všeobecně známo, jsou přímo ovlivněny středověkými dějinami celého Království Českého. Už samotný název Kutná Hora (německy Kuttenberg) naznačuje, že s jeho vznikem souvisí jedno z největších středověkých nalezišť stříbrné rudy v tehdejší Evropě. Ta se v okolí vyskytovala patrně i na povrchu a už v 10. století se na blízkém slavníkovském hradišti Malíně razily stříbrné denáry. K samotnému dolování stříbrné rudy se pak odborníci přiklání až k polovině 13. století. S touto těžbou pravděpodobně i souvisí založení prvního cisterciáckého kláštera v českých zemích, a to v Sedlci, který se datuje k roku 1142. Jeho zakladatelem byl Miroslav z Cimburka, tehdejší významný dvořan knížete Vladislava II. První mniši, jenž se v klášteře usadili, pocházeli z Waldsassen v Horní Falci.

Obecně je známo že cisterciácké kláštery vznikaly především za účelem zemědělské kultivace krajiny. Ovšem první mniši sedleckého kláštera patřili do řadové linie, která se věnovala hornictví. Tento fakt by mohl vysvětlovat, proč byl klášter – proti běžné řadové praxi – založen v krajině už osídlené a kultivované oblasti. Všechny tyto poznatky společně s provedeným báňsko-historickým průzkumem naznačují, že s nejvyšší pravděpodobností k založení kláštera vedla existence zdejších ložisek stříbra. Klášteru tehdy patřily pozemky, na nichž pozdější město vyrostlo.

První polovina 13. století je všeobecně doba, kdy se v našich zemích zakládají nová města. S tím také souvisí velký rozmach školství. Nové školy v založených městech nebyly zřizovány proti církvi, neboť vznikaly při kostelích a měly stále církevní ráz.⁵⁷ Nejinak tomu bylo i v Kutné Hoře, kde první doložené školy stály u kostela svatě Barbory a u kostela svatého Jakuba. Ke zřizování městských škol nevedly pouze pohnutky pro výchovu chlapeckých sborů, ale především také pohodlí městských dětí i měšťanů mít svoji vlastní lokální školy. Nejstarší doloženou zprávou o městské škole, kterou zřizují měšťané, je z let 1265, jak zmiňuje Winter ve své publikaci. Toto privilegium údajně získává Eberhard za Přemysla II., který tak zřizuje školu u sv. Havla.⁵⁸

---

⁵⁷ WINTER 1901, 4

⁵⁸ WINTER 1901, 5

2.3. 2. polovina 13. století po husitské války

Jak již bylo řečeno, přímé zprávy zachycující počátky těžby v Kutné Hoře se nedochovaly, ale je zřejmé, že už v 2. polovině 13. století byla většina známých kutnohorských dolů v provozu. V rozvoji patrně sehrála hlavní roli samotná iniciativa sedleckého kláštera, která podněcovala činnost českých králů v této oblasti. O tom svědčí i rok 1289, kdy měšťané z Kolína a Čáslavi jednájí o vlivu v této oblasti a kdy se poprvé vymezuje vlastní areál kutnohorského revíru. Zde se pak nacházela naprostá většina využívaných dolů. V této době také Kutná Hora získala charakter skutečného horního města, které se vytvořilo z několika rozptýlených hornických osad. I přes uplatňování vlivu nedalekého Kolína a Čáslavi zde již existovala samostatná královská báňská správa a vlivem těchto okolností začal Sedlecký klášter postupně ztrácet své mocenské pozice.⁵⁹

Roku 1300 nastává určitý přelom, kdy král Václav II. vydává svůj proslulý horní zákon *Ius regale montanorum*.⁶⁰ Tento zákon například stanovil podíl českého krále na těžbě a ražbě stříbra. Mimo jiné se zavedla reforma mincovnictví, na základě čehož se všechny mincovny Království Českého soustředili do jediné mincovny v Kutné Hoře a tou byl Vlašský dvůr. Zde se tak začal razit Pražský groš.

Bohatství kutnohorských dolů dokládá i fakt, že kolem poloviny 14. století produkce zdejšího stříbra stoupla až na 90 % v celém království. Tehdy se zde vytěžilo až 5-6 tisíc kilogramů stříbra ročně.⁶¹ Kutnohorsko se tak stalo základem královské moci a prosperity v Čechách a hrála významnou roli pro velkolepé stavby ve 14. století, zejména tak pro krále Karla IV.

Na ložiscích stříbrné rudy pochopitelně těžilo i samotné město. Od počátku 14. století ve městě vznikaly nejen školy, ale i dřevěné kostelíky a kaple, jejichž důchody šly ve prospěch sedleckého špitálu, i když duchovní správu vykonávali malínští faráři.⁶² Díky obrovskému vlivu města se mu podařilo vymanit z vlivů sedleckého kláštera, což se projevilo následně ve

---

⁵⁹ BÍLEK 2001, 3

⁶⁰ Jde o královské horní právo neboli zákoník, který upravoval podmínky pro těžbu a zpracování stříbra.

⁶¹ ORASKÝ 1985, 24-28

⁶² MATĚJKOVÁ 1962, 16

20. letech tím, že sami usilovali zřídit vlastní špitál a financovat jej z důchodů městských kaplí.⁶³

V první polovině 14. století pak v Kutné Hoře začala výstavba chrámu svatého Jakuba a v neposlední řadě z prosperity kutnohorských dolů zde v 80. letech 14. století vznikla pětilodní gotická katedrála sv. Barbory, jež architektonicky směle konkurovala pražské katedrále. Pozice Kutné Hory tak ve 14. století nesmírně sílila a město se tak mohlo dožadovat stále větších práv, díky čemuž dosáhli mnoha privilegií a svobod.⁶⁴

Co se týče školství, tak jestliže v první polovině 13. století měla církev dohled nad městskými školami, o sto let později dochází k určitému obratu, kdy se do školství interesují protikatolické vlivy. Jednalo se především o pravomoc nad učitelem, což byl nový moment pro vývoj nižšího školství. Začal zde tedy boj o školní patronát. Kněží zde museli bojovat s měšťanstvem, aby neovládli kompletní chod školy. Předtím byl vrchním pánem školství scholasticus, kanovník při kapitule katedrální, jakož to pomocník nebo zástupce biskupa. A stejně jako se biskupovi dostávalo právo dosazovat kněze k farám, tak scholasticus měl právo dosazovat učitele do škol.⁶⁵ O dohled nad farními školami boj nebyl, neboť ty byly pod kněžským dohledem a zastávaly stále církevní ráz. Ovšem zápas byl o dosazování učitelů a o to, na kom je správce školy závislý.

Někdy v tomto zápase zvítězili konšelé, jindy faráři. Tomuto boji se nevyhnula ani Kutná Hora. A tak v listopadu roku 1363 bylo rozhodnuto, že právo vyhlašovat školního mistra na Horách náleží pouze malínskému faráři, který se přestěhoval na faru u Vysokého kostela v Kutné Hoře.⁶⁶ Z této doby nám ovšem chybí bližší lokalizace školy, která stála snad někde v blízkosti fary a mohla být přistavěna k hradbě probíhající mezi Hrádkem a Vlašským dvorem.

Kolik městských škol se v našich zemích ve 14. století nacházelo není zcela jasné. I když zde v polovině 14. století stálo dva tisíce far, nelze spolehlivě říci, že zde byl i stejný počet škol, protože ne každá fara si mohla dovolit svou vlastní školu. Například Praha měla v polovině 14. století, v době Karla IV. 25 škol: na Starém městě se nacházelo 11 škol, na Novém 7 škol,

---

⁶³ BENEŠ 2004, 3

⁶⁴ Například měli samostatné soudy a právo na dosazování úředníků

⁶⁵ WINTER 1901, 5

⁶⁶ CIM II., 594, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=12&bookid=118&page=624>, vyhledáno 15.3. 2018

na Menším jedna, stejně tak i na Hradčanech jedna u svatého Benedikta. Dále zde byla katedrální škola se třemi kolegiáty a veřejná škola Johanitů.⁶⁷

2.4. Husitské období

V Praze kolem roku 1408 sílí napětí na pražské univerzitě, a to především mezi reformní skupinou založenou především ze členů českého národa a ostatními mistry. Toto napětí vzápětí vyústilo v otevřený boj o vliv na univerzitě. Následkem toho se český král, Václav IV. vydal do Kutné Hory, kde ve Vlašském dvoře podepsal Dekret kutnohorský, jímž se z moci českého krále zásadně změnil poměr na pražské univerzitě. Zatímco do této chvíle měl každý ze čtyř národů jeden hlas, nyní získal český národ tři hlasy na úkor ostatních národů (polského, saského a bavorského), které obdržely dohromady pouze jeden. Vznik listiny iniciovali přední členové reformní skupiny na univerzitě, jako byl Jeroným Pražský, Jan z Jesenice a Mistr Jan Hus. Důsledkem vydání Dekretu univerzita fatálně utrpěla na kvalitě, neboť mnoho profesorů a studentů následně opustilo Prahu a odešlo na univerzitu například ve Vídni, Heidelbergu, Kolíně nad Rýnem.

Husitský převrat kolem roku 1419, který zmítal Prahu, měl za následek ještě intenzivnější spory, a to nejen ve školství. Městští konšelé začali bojovat o moc nad školami proti farářům ještě intenzivněji, než tomu bylo doposud. Tehdy totiž po vypuknutí husitských bouří katoličtí faráři nechtěli na školách trpět husitské žáky. Proti tomu se proto postavili měšťané s tvrzením, že školy jsou jejich a nikoli farářů. Tyto nesváry poté vedly k tomu, že faráři byli nuceni vzdát se svých škol, kterých se poté ujali městští konšelé.⁶⁸

Další změna v Praze se s těmito událostmi týkala nejvyšší školské vrchnosti, jež na sebe také nenechala dlouho čekat. Když se pak tedy rozdělily správy administrace obou náboženství ve správu arcibiskupství pražského, přijímající pod jednou a v konsistoř pod obojí, rozdělily se i školy. Scholastikovi tak v Praze zbyl ke správě nepatrný počet katolických škol a pražské univerzitě zůstal vrchní dohled nad školami husitského vyznání. Městští konšelé či farští osadní požadovali u rektora vlastního školního správce na univerzitě. Ten pak vysílal své chovance vysoké školy po všech vlastech českých. Přesto ani husitské

---

⁶⁷ WINTER 1901, 9

⁶⁸ WINTER 1901, 7

školy nezůstaly bez kněžského vlivu, protože „universi“ byla hlavou české církve a v kněžské konsistoři sedali profesorové.⁶⁹

Pro Kutnou Horu přelom 14. a 15. století znamená postupný pokles těžby stříbrné rudy, což má za následek zvýšení nákladu na těžbu. Navíc se začali blížit husitské války. Kutná Hora, jakož to jedno z největších měst v Českém království, představovala i do jisté míry značný odpor k náboženské reformaci. V roce 1419 začalo město pronásledovat kališníky.⁷⁰ Kutná Hora v roce 1420 stála za císařem Zikmundem Lucemburským. Ovšem když o rok později Jan Žižka vyplenil sedlecký klášter, podrobilo se město Janu Želivskému s tím, že odpůrci kalicha musí město opustit. Zikmund na to záhy reagoval tak, že při ústupu v roce 1422 ve městě založil požár, který částečně poškodil část města. Další požár ve městě pak měl na svědomí o dva roky později Jan Žižka.⁷¹ Tyto požáry bezprostředně zasály okolí Vysokého kostela (kostela sv. Jakuba), kde stávala i partikulární škola. Svědčí o tom údaje z městských knih o vypálených nebo pobořených a opuštěných domech – městištích či poustkách.⁷² Po bitvě u Malešova (1424) město definitivně obsadili husité. Tato doba představovala značný úpadek města.

Následným uklidněním husitských bouří vydává Zikmund Lucemburský roku 1437 privilegium o narovnání mezi „starými“ a „novými“ horníky. Noví horníci mohli zůstat a starí horníci, kteří utekli na začátku husitských bouří, se směli vrátit a žádat o navrácení statků. V Kutné Hoře se konaly mše pod obojím, jen v chrámu svaté Barbory se sloužila mše katolická. I po dvou požárech tak město přečkalo období temných válek a postupně zase sílilo na své významnosti.⁷³

2.5. Doba Jagellonská

Důlní činnost byla obnovena až v závěru vlády Jiřího z Poděbrad, kdy zvýšení produkce stříbra umožnilo roku 1469 obnovit i ražbu pražského groše. Roku 1471 byl ve Vlašském dvoře zvolen českým králem Vladislav Jagellonský. Díky reformě důlní techniky se touto

---

⁶⁹ WINTER 1901, 7

⁷⁰ Mnoho jich bylo hozeno do opuštěných šachet.

⁷¹ POSPÍŠIL 2007, 3

⁷² POSPÍŠIL 2007, 3

⁷³ KOŘAN 1950, 31

dobou opět zvýšila těžba stříbrné rudy, což se projevilo i ve stavební činnosti. Stříbro z Kutné Hory financovalo například dostavbu chrámu svaté Barbory, včetně nákladné malířské výzdoby, přestavbu Vlašského dvora, výstavbu Kamenného domu, Kamenné kašny a dostavbu kostela Panny Marie na náměstí.⁷⁴

Tou dobou šlo ovšem znovu o velmi vypjaté situace, kdy české země byly ohroženy uherskými vojsky. Navíc v Čechách kromě toho panoval neklid způsobený neustálými konflikty kališníků a katolíků. Nutno podotknout, že Vladislav II. Jagellonský za své vlády Kutnou Horu velmi podporoval.

2.6. Doba předbělohorská

Po roce 1530 začala důlní činnost na Kutnohorsku, po stránce výnosu, opět klesat. Šachy se postupně opouštěly a zalévaly vodou.⁷⁵ Po stavovském odporu v roce 1547 ztratilo město část svých svobod a od roku 1550 se již nerazí pražské groše.

Písemné prameny 16. století dokládají, že síť škol v Kutné Hoře byla daleko rozvětvenější. Existovaly zde školy soukromé, kterým se říkalo postranní, s výukou základních znalostí čtení, psaní a počtů. U svatojiřského kostela se nacházela škola německá. Městské partikulární školy, kde si žáci mohli osvojit vyšší úroveň vzdělání, včetně základů latiny, byly dvě: trojtřídní škola svatobarborská a škola Vysokokostelská, která byla ze všech škol nejvýznamnější. Správce této školy měl vždy akademické vzdělání (od roku 1595 zastával úřad vrchního správce nad ostatními kutnohorskými školami). V době své největší slávy měla škola až šest tříd. Avšak v roce 1537 byla budova této školy již tak sešlá, že hrozila sesutím.⁷⁶

Na druhou stranu pro školství v 16. století obecně platí, že jde o období, kdy se na vsích sice školy s řádným učitelem objevují, ale jen velmi málo. Vždy to záviselo na štedrosti vedení vsi, které by bylo ochotno na školu přispět.⁷⁷ Co se táče bakalářů, tak ti se často nezdrželi na jednom místě déle než rok; pokud se jeho pobyt protáhl na více let, bylo to spíše

---

⁷⁴ VŠETEČKOVÁ 1999, 8

⁷⁵ Tyto úpadky měly také na svědomí přísun stříbra z Jižní Ameriky, která srazila cenu stříbra a dolování se tak přestalo vyplácet

⁷⁶ ŠIMEK 1893, 294

⁷⁷ WINTER 1901, 10

výjimkou. Rektor univerzity často nekompromisně učitele z místa jeho působiště stáhl a vyměnil za jiného. Město si na tyto postupy stěžovalo, zejména v případech, kdy se učitel v obci dobře zapsal.⁷⁸

V této době můžeme v našich zemích rozlišit tři hlavní stupně škol, které se od sebe liší dle učiva a pokroku. První stupeň sloužil pro to, aby se studenti učili číst a psát. V druhém stupni se studentům vštěpovala latinská řeč společně s gramatikou a čtením. Vedle toho jsou pak také položeny začátky filozofického učení. Od 16. století je zde zařazené i důkladnější humanistické vzdělání. Ve třetím nejvyšším stupni se výuka nelišila od univerzitního.⁷⁹

V Kutné Hoře můžeme sledovat vznik škol nejnižšího rozdílu, v nichž se student učili číst a psát. Obecně se jich na vesnicích v českých zemích vyskytovalo nejvíce. Často v nich učil zvoník, nebo nějaký řádnější učitel. Těmto školám se u nás říkalo například „nízke“ „prosté“ anebo také „dědinské“. Tyto dědinské školy tedy sloužily převážně lidem chudým, kteří například neuměli žádného řemesla. Samotná Kutná Hora měla po roce 1535 těchto dědinských škol čtyři.⁸⁰

Další škola, která se v Kutné Hoře založila, byla dědinská škola německá. Sami kutnohorští měšťané tuto školu zřídili v 2. polovině 16. století. Této škole byl přikázán chrám sv. Jiří za kouřimskou bránou. Škola také roku 1575 přijala svého německého učitele Filipa Göstela, jenž pocházel z Jáchymova.⁸¹

Také vzdělávání děvčat se odkazovalo na nejnižší dědinské školy. K tomu, aby se mohly dívky vzdělávat i v Kutné Hoře se zasloužil roku 1572 Jeroným Moravec, který žádal městskou radu, aby mu bylo dovoleno založit zde dívčí školu. Děvčata se ve školách učila číst psát, a také například vyšívat.⁸²

Poslední událost, která však stojí za zmínění, je požár z února roku 1585, který měl ohnisko ve Vlašském dvoře, a to z toho důvodu, že k ní bezprostředně přiléhala budova staré

---

⁷⁸ ČERNÝ 2016, 92

⁷⁹ WINTER 1901, 11

⁸⁰ WINTER 1901, 11, 16

⁸¹ WINTER 1901, 17

⁸² WINTER 1901, 19, 22

partikulární školy. Ovšem z článku E. Lemingera vyplívá, že k okolním šíření plamene nijak zvlášť nedošlo a oheň byl i díky klidným povětrnostním podmínkám rychle uhašen.⁸³

Co se týče kutnohorských poměrů v druhé polovině 16. století, jsou dobře zachyceny v anekdotických pamětích Mikuláše Dačického (1555–1610), což byl rodák z Kutné Hory, český spisovatel a šlechtic, který právě ve svých spisech věnoval velkou pozornost Kutné Hoře.

2.7. Doba pobělohorská

Třicetiletá válka ukončila slávu Kutné Hory. Roku 1565 měla Kutná Hora s předměstími 927 domů. Do roku 1628 bylo 146 domů opuštěno. Ničivé následky války lze vysledovat v Berní ruce: v soupisu daňových povinností v Českém království z roku 1653. Počet domů klesl na 810, z nich však bylo 285 zničeno. Osídlených zůstávalo jen 525 domů.⁸⁴ Nastala doba definitivního úpadku města po všech stránkách. Prestiž kutnohorských škol, které se počítaly mimo Prahu k nejpřednějším, klesala. Stavební práce stagnovaly a budovy ve městě postupně chátraly.⁸⁵

Další ranou pro město byl potom rok 1625, kdy město zachvátila morová epidemie. Následný exil části měšťanů pak snížil počet obyvatel o čtvrtinu.

K vlastní stavební a umělecké aktivitě se město probouzelo pozvolna až po konsolidaci politických a hospodářských poměrů kolem poloviny 17. století. Tehdy nastala druhá, již širší vlna stavební a umělecké činnosti v Kutné Hoře.⁸⁶

---

⁸³ LEMINGER 1893, 416

⁸⁴ KUČA 1998, 302

⁸⁵ VANĚČKOVÁ 2010, 7

⁸⁶ ALTOVÁ / ŠTROBLOVÁ 2000, 413

3. Partikulární škola

3.1. První zmínky o partikulární škole

Až do 16. století se nedochovaly takřka žádné podrobné zprávy o kutnohorských školách. To, ve kterém roce byly v Kutné Hoře školy založeny, je nám taktéž zatím utajeno. Objevují-li se tak lokace, kde není spolehlivé zjištění založení školy, můžeme se držet přibližného letopočtu, kdy se v pramenech vyskytují první zprávy o učitelích. Na to se odvolává Jiří Zach ve své publikaci, kdy dokládá, že už ve 14. století v Kutné Hoře stála nějaké škola veřejná. Ten se tak odvolává na zprávu z roku 1382, kdy byl jistý Matiaš rektorem zdejších škol.⁸⁷

I pozdější zprávy o založení školy v Kutné Hoře musíme brát opatrně. Píše-li Dačický, že roku 1479 byla v Kutné Hoře založena škola u kostela svaté Barbory, nemusí to být míněno jako začátek školy vůbec, ale dává zprávu o nové školní budově.⁸⁸ Už v mincovních registrech dostává škola podpory několik let předtím. Pravděpodobný vznik školy u svaté Barbory tedy bude shodný se založením svatobarborského chrámu v roce 1384. Škola je připomínána v listině z roku 1410 v Čelákovského sbírce.⁸⁹

Co se týče nejstarších písemných zmínek o kutnohorských školách, nachází se v pramenech z předhusitských dob. Nejstarší zmínky o starší vysokokostelaské škole se váží k roku 1356.⁹⁰ Ačkoli je to zpráva jakkoli užitečná, chybí nám bližší lokalizace školy. Pravděpodobně však stála v blízkosti fary u sv. Jakuba naproti Páchu.⁹¹ Mladší škola při chrámu svaté Barbory je doložena v písemných pramenech k roku 1401.⁹² Stála snad nad dolem Oslem, kde býval trejv, v místě kde, se nyní nachází Jezuitská kolej.

Další archivní zmínky o existenci škol v Kutné Hoře jsou nám doloženy v kontextu boje církve a městských obcí o to, kdo má právo dohlížet na místní školy. Tato výsada sice odjakživa patřila církvi, ovšem městské obce se toto privilegium snažili obrátit ve svůj prospěch. A právě v tomto kontextu se v listopadu roku 1363 píše, že výsostné privilegium,

---

⁸⁷ ZACH 1876, 3

⁸⁸ DAČICKÝ 1880, 44; WINTER 1901, 8

⁸⁹ MIC II, 951, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=12&bookid=118&page=981>, vyhledáno 15.3. 2018; WINTER 1901, 8

⁹⁰ RBM VI, s. 171-172, č. 324;

⁹¹ Vodní říčka, dnes je známá pod názvem Vrchlice

⁹² CIM II, 951-955, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=12&bookid=118&page=981>, vyhledáno 15.3. 2018

týkající se jmenování školního mistra v Kutné Hoře, náleží pouze malínskému faráři, který se přestěhoval na faru u kostela svatého Jakuba v Kutné Hoře.⁹³

Další prameny, které by se mohly pravděpodobně týkat vysokokostelské školy, se objevují během husitských válek, kdy město postihly dva velké požáry. Ty totiž bezprostředně zasáhly okolí kostela svatého Jakuba, kde škola stála. To dokládají texty z městských knih o vypálených nebo pobořených a opuštěných domech – městištích či poustkách.⁹⁴

To že by se škola stála obětí požáru nasvědčuje Kniha trhová z let 1442–1478, kde se uvádí, že po husitských válkách byla na místě, kde stál po mnoho let zpustlý domek a kam se nosilo smetí, postavena škola nová.⁹⁵ Pravděpodobně se jednalo o dřevěnou stavbu menšího půdorysu, který byl postaven nad původním kamenným sklepem z doby předhusitské.

Během husitských válek nastává také obrat v rámci boje o školní patronát, kdy privilegium a právo dohlížet na školy, dostává městská rada. Kněží tak byly odsunuti na druhou kolej. V této souvislosti se z archivních pramenů dozvídáme z roku 1462, kdy se škole svatojakubské odkazuje půl kopy grošů.⁹⁶ Jedná se o jeden z prvních utrakvistických dokladů o svatojakubské škole.

V období druhé třetiny 15. století a první třetiny 16. století dochází v našich zemích za vlády Jagellonců k stavebnímu rozmachu, a to i v Kutné Hoře. Přestavba města ve stylu pozdní gotiky byla výrazem rostoucího bohatství a zvýšené potřeby reprezentace. Příkladem může být například Kmenný dům, postavený v letech 1485–1499, který stojí na Václavském náměstí v Kutné Hoře. Nicméně toto zvelebování města se pravděpodobně vysokokostelské školy nedotklo. To potvrzuje i fakt, že v roce 1537 je budova partikulární školy u svatého Jakuba natolik v dezolátním stavu, že hrozí její sesunutí.⁹⁷ Budova navíc přestala vyhovovat i co se týče prostoru.

---

⁹³ MIC II, 594, <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=12&bookid=118&page=624>, vyhledáno 15.3. 2018

⁹⁴ POSPÍŠIL 2007, 3

⁹⁵ Kniha trhová 1442–1478(1480), f. 226v, uloženo v AMKH

⁹⁶ Kniha městské rady 1462–1478, f. A1, uloženo v AMKH

⁹⁷ ŠIMEK 1893a, 294

K roku 1563 se navíc v Kutnohorské pamětní knize udává, že místní kutnohorští kameníci usilovali o založení cechu, aby tak nemuseli podléhat cechu staroměstskému.⁹⁸ Toto úsilí se jim podařilo prosadit až v roce 1569, kdy byl v Kutné Hoře založen společný cech zedníků, kameníků a tesařů.⁹⁹ Vedle místních kameníků se v té době ve městě postupně uplatňovali italská zedníci a kameníci. Ti nacházeli uplatnění především na zakázkách kutnohorských měšťanů, kteří si nově budovali své domy podle dobového vkusu. Italové tak ovládli zednictví kamenictví i štukátérství, ve kterém přesahovali i do dobové plastiky.¹⁰⁰ Z počtu zachovaných památek, ze studia archivních pramenů i výsledků badatelské činnosti vyplývá, že v periodě 1580–1612 byla umělecká aktivita ve městě výrazně vyšší než za předchozích habsburských panovníků.

3.2. Rekonstrukce školy v letech 1594–1595

Této významné rekonstrukci partikulární školy předcházely výtky tamních mistrů, kdy si například mistr Pavel Pressius roku 1576 stěžoval u děkana Molesina z Dielenperka na „úzkost“ školy. O školu se tehdy měla starat městská rada Kutné Hory, ovšem té se do přestavby a modernizace školy příliš nechtělo. Hlavním důvodem tohoto rozhodnutí byla především finanční zátěž, která by úpravy školy doprovázela.¹⁰¹ Proto na novou školní budovu nemohli ani pomýšlet. Svatojanská škola přitom stála za zrodem městské inteligence, jež byla nezbytná pro fungování obce. Nutno podotknout, že školu navštěvovali nejen žáci významných měšťanů, žijící v Kutné Hoře, ale mnozí studenti z okolních obcí, čímž si škola udržovala i určitou prestiž.¹⁰²

I když vysokokostelská škola překračovala svým významem hranice města, na stavbu nové školy se kutnohorští stále jen připravovali. Jedním z hlavních propagátorů stavby nové školy se stal jeden z nejbohatších kutnohorských podnikatelů, Zikmund Kozel z Riezenthalu. Ten je podle historických pramenů nejzajímavější osobností rudolfínské doby v Kutné Hoře. Z dosavadního zjištění vyplývá, že Zikmund Kozel se narodil kolem roku 1548. Zastával funkci horního úředníka, ale není doposud známo, kdy a jakou přípravou prošel, aby ji mohl

---

⁹⁸ Kniha městské rady 1562–1565, f. E. 8., uloženo v AMKH

⁹⁹ EBELOVÁ 2005, 48

¹⁰⁰ ĐOUBAL 2015, 21

¹⁰¹ WINTER 1901, 118

¹⁰² ALTOVÁ / ŠTROBLOVÁ 2000, 129

zastávat. V roce 1568 (v té době mu bylo okolo dvaceti let) zastával už pravděpodobně úřad prvního písaře královského mincovního a horního úřadu. Zikmund se poté stal horním hormistrem, ale v roce 1591 mu byl úřad hormistra odebrán.¹⁰³ V době svého působení v horní správě Kozel zřejmě dokázal využít přehled nad kutnohorskou těžbou ke svému prospěchu a koupil v roce 1590 od havíře Jiříka Karkala důl zvaný „Štěstí“ (podle Dačického „za chatrné peníze“).¹⁰⁴ Tato koupě Kozlovi opravdu štěstí přenesla, kdy z dolu těžil velké zisky, na kterých posléze zbohatl. Od roku 1593 si začal Zikmund Kozel budovat svou kariéru v městské správě, kdy byl zvolen do funkce primase (prvního mezi městskými konšely).¹⁰⁵

Zikmund Kozel se rozhodl věnovat škole poměrně velkorysou finanční podporu. Ta však nebyla projevem měšťanského mecenátu, jak se na první pohled může zdát. K této investiční aktivitě byl, a možná že velmi nerad, dotlačen okolnostmi. Mecenášství či dobročinnost nebyly vlastnosti, které by byly Kozlovi blízké.

O tom svědčí události, zmíněné v literatuře, kdy finanční prosperita umožnila Kozlovi vystavět si mezi léty 1585–1586 naproti staré kutnohorské radnici z domu, zvaného Románkovský, honosné patricijské sídlo. Ke splnění jeho touhy po dokonalém luxusu a pohodlí mu zde chyběla malá soukromá láznička. Městská rada však jen výjimečně a velmi nerada povolovala přívod pramínku vody do soukromých domů.¹⁰⁶ Zpravidla to bylo na omezenou dobu a za úplaty a žadatel doložil splnění takového přání mnoho námahy. Za těchto okolností byl ochoten darovat obci 50 kop grošů pro stavbu nové školní budovy, za podmínku, že mu bude dovoleno pouštět do lázničky vodu z obecního vodovodu pod Kouřimskou bránou.¹⁰⁷ Vodu do svého domu by přivedl na své náklady a pololetně měl platit 15 grošů.¹⁰⁸

Teprve odsouhlasením kutnohorských radních s tímto svým záměrem byl Kozel ochoten zafinancovat stavbu nové školy. Ke splnění tohoto slibu se však dlouho neměl. Až dne 27. srpna 1586 zasedala městská rada, která projednávala naléhavou potřebu rekonstrukce vysokokostelské školy. V tomto kontextu byla Kozlovi připomenuta jeho slova o slíbeném

---

¹⁰³ DAČICKÝ 1880, 34

¹⁰⁴ DAČICKÝ 1880, 48

¹⁰⁵ DAČICKÝ 1880, 43

¹⁰⁶ Zásobování města pitnou vodou bylo zajišťováno z přírodních zdrojů

¹⁰⁷ Jedná se o známou Kamennou kašnu na Rejskově náměstí, která byla vystavěna v letech 1493-1495 na volném prostranství. Patrně fungovala i jako vodní rezervoár.

¹⁰⁸ Kniha trhová 1584–1605 (1613), kn. 367, f. 43 v., uloženo v AMKH

závazku. Teprve poté peníze skutečně složil s dodatkem, že tak nedělá proto, že se mu voda napouští lázničku, ale: „pro tu lásku, kterouž ke škole a tomu místu má.“¹⁰⁹

Město tak získalo první finance pro výstavbu nové budovy. Další známá jména, která vedle Zikmunda Kozla přispěla na konto nové školy, i když ne tak vysokou částkou, byl Mikuláš Vodňanský z Čazarova, Augustin Šmilaura ze Šmilova a Volf Herolta z Oupy.¹¹⁰ Trvalo však ještě dlouho, než město nashromáždilo dostatečné finanční prostředky na zahájení stavby. Ty získávali například z obecních důchodů či sbírkami v městských čtvrtí.¹¹¹

Plány a přípravy pro rekonstrukci partikulární školy u svatého Jakuba se nakonec realizují v roce 1594 kdy je zahájena stavba. Kutnohorští se rozhodli rozvrhnout rekonstrukci stavby na dva roky, aby tak nebyla přerušena školní docházka.¹¹² Žákům byla zatím pronajata královská světnice ve Vlašském dvoře, jak tomu bývalo i dříve, když se stará škola opravovala. Školní mistr měl naopak k dispozici světničku s komorou v domě u šafáře.¹¹³ Stará školní budova se tak demolovala po částech. Dačický ve svých paměti zmiňuje o původní dřevěné stavbě, která musela ustoupit nové kamenné renesanční architektuře, jenž je okrášlena kamennými štíty.¹¹⁴ Při demolici staré budovy se postupovalo separátně, kdy se například ze dřeva vyťahovaly laťové a šindelné hřebíky, které rovnal branný v Klášterské bráně, aby mohly být opět použity.

K této renesanční přestavbě se nám ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře zchoval unikátní stavební deník, [1.] který založil sám Zikmund Kozel roku 1596.¹¹⁵ Ten podrobně zachycuje všechny účty a příjmy na vystavení školy u Vysokého kostela. Podle tohoto pramene také víme, že se začalo stavět hned po Velikonocích roku 1594.

Na samém počátku se nakupoval potřebný materiál. Kámen se dovážel jak z lomu za svatou Barborou, tak i z lomu na Ptáku, kde se lámal kámen vyšší jakosti.¹¹⁶ Dále se nakoupilo vápno, jenž dodával Adam Vápeník z Pardubic, deset tisíc cihel a dříví, které

---

¹⁰⁹ NOVÁČEK 1894, 17

¹¹⁰ NOVÁČEK 1901, 119

¹¹¹ WINTER 1901, 120

¹¹² LEMINGER 1900, 225

¹¹³ POSPÍŠIL 2007, 4

¹¹⁴ DAČICKÝ 1880, 47; WINTER 1901, 118

¹¹⁵ Aktová sbírka č. 5097/A, Počet z příjmů a vydání na vystavení školy u Vysokého kostela, uloženo v AMKH

¹¹⁶ ŠIMEK 1893b, 39

zpracovávali tesaři. Tesařské práce prováděl mistr Lorenc se svými tovaryši.¹¹⁷ Ze staré školní budovy byly zachované dřevěné fošny zachráněny, aby tak mohly být znovu použity při stavbě. Zároveň se nové dříví plavilo po Labi a dováželo se přímo do města, nebo se kupovalo v lesích v lesích u Zbraslavic.¹¹⁸

Koncepci nové stavby navrhl a hrubou stavbu provedl zednický mistr Antonín, který je někdy v literatuře označován přídomek Vlach¹¹⁹ a je řazen mezi italské mistry.¹²⁰ Přestože písemné prameny dokládají, že se působení Italů – Vlachů v průběhu 16. století na kutnohorských stavbách objevuje pouze zřídka, ve větších královských městech (jako Praha, Brno, Plzeň, Jihlava, České Budějovice) tou dobou můžeme sledovat sílící se česko-italské umělecké a kulturní vztahy.¹²¹ To, že objednavatelé v českých zemích upřednostňovali zedníky a kameníky vysvětluje historik Pavel Preiss tím, že jejich výkonnost byla pověstná. Především ale stavěli s menšími náklady, pracovali i při měsíčním svitu. Byli přizpůsobiví a pracovali ve skupinách.¹²²

Mistr Antonín se svými tovaryši boural zdi a dělal první základy.¹²³ Jak uvádí Dačický, zemřel v roce 1599, což bylo pouhé čtyři roky po otevření školy.¹²⁴

Začátkem října roku 1594 mohli započít své dílo i Asman truhlář, Šebestián zámečník, a místní malíř Mikuláš Kocourkovský, který pracoval na výmalbě školy. Střecha se pokrývala šindelem. Zároveň se pracovalo už i v interiéru, kdy se stavěla kamna, dělala se podlaha.¹²⁵ Následující rok (1595) na zednické práci po mistru Antonínovi pokračoval Jan Vařil a na tesařské mistr Lorenc.

Ke konci měsíce října se pomocí provazů a lešení osazoval hlavní pravoúhle orámovaný vstupní portál z červeného sliveneckého mramoru. Při jeho osazování bylo třeba koupit libru (asi ½ kg) „vosku pro kyt mezi štosunky“, libru síry a červené rutky. Kyt se přepouštěl v hrncích a rendlíku. Mramor a veřeje se napustily lněným olejem. Práce řídil Pavel kameník z

---

¹¹⁷ POSPÍŠIL 2007, 4

¹¹⁸ LEMINGER 1900, 225

¹¹⁹ V českých zemích byli jako Vlaši označováni Italové, kteří pocházeli z různých regionů apeninského poloostrova a mluvili odlišnými nářečími

¹²⁰ ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000, 401

¹²¹ CHLÍBEC 2011, 24

¹²² PREISS 1986, 15

¹²³ WINTER 1901, 118-119

¹²⁴ DAČICKÝ 1880, 239

¹²⁵ POSPÍŠIL 2007, 5

Prahy, který dostal za zhotovení portálu a dřevěných dveří i s kováním a zámkem od primátora zálohu 50 kop grošů.¹²⁶ Jedná se o jediný prvek, který se nám z renesanční podoby objektu zachoval dodnes.

Školní jednopatrová budova patřila ve své době k největším a nejhonosnějším. Však se také její součet všech nákladů vyšplhal na částku 1475 kop 45 grošů a 2 a půl denárů¹²⁷, což tou dobou představovalo velice štědrú sumu pro tehdejší poměry. Nejvyšší částkou 1295 kop 33 grošů přispěl obecní důchod. Mecenáši dali na školu dohromady 146 kop a 6 grošů. Ne partikulární školu pak přispěli i veřejná sbírka sumou 246 kop, kterou darovali kutnohorští obyvatelé.¹²⁸

V listopadu roku 1595 byla rekonstrukce partikulární školy hotová. Nyní se mohla těšit slavnostnímu otevření a hostiny na počest nového mistra, který měl vysokokostelskou školu vést. Pravděpodobně se jednalo o Augustina Lukana ze Svídnice, mistra marburské univerzity, který byl zvolen za vrchního správce.¹²⁹

Právě na správci závisela v mnohém úroveň poskytovaného vzdělání. Hledání vhodného kandidáta se odehrávalo pod dohledem pražské univerzity, často však šlo o muže předem vyhládnutého městskou radou, která si s ohledem na dobrou pověst města přála, aby v čele školy stála učená osobnost, nejlépe univerzitní mistr.¹³⁰ Městská rada totiž doufala, že dohlédne, aby se ve škole, na kterou byly vynaloženy nemalé finanční náklady, zlepšila výuka a žáci dbali svých povinností.¹³¹ Zde ovšem mnohdy narážely na problém, kdy nízké platy mistrů mnohdy odrazovaly od této funkce. Proto sám Zikmund Kozel pro podporu platů učitelů na partikulární škole věnoval 200 kop grošů na koupi dvora, ze kterého se mělo správci platit 50 kop ročně.¹³² K tomu se přidala i obec, která přispěla 30 kop. Za celkovou sumu 230 kop grošů se pak roku 1598 koupil dvůr ve vsi Poboři.¹³³ Na Kozlovu památku pak musel být při výuce předcítán žákům Ciceronův spis *De officiis*.¹³⁴

---

¹²⁶ WINTER 1901, 119

¹²⁷ VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹²⁸ WINTER 1901, 120

¹²⁹ ŠIMEK 1925, 45

¹³⁰ ALTOVÁ / ŠTROBLOVÁ 2000, 129

¹³¹ HEJNIC 1905, 9

¹³² NOVÁČEK 1894, 57; WINTER 1901, 233

¹³³ ŠIMEK 1925, 45

¹³⁴ TRUHLÁŘ 1969, 80

Zikmund Kozel také mimo jiné využil slavnostní příležitosti a objednal si prostřednictvím svých přátel Adama Huberta a Daniela Adama z Veleslavína oslavné verše na svoje „mecenášství“ u básníka mistra Jiřího Carolidesa. Verše, které vyšly tiskem v roce 1595, začínají tím, že škola byla na spadnutí, skoro nikdo nechtěl na školu nic dát, až Kozel hnut láskou tak krásné dílo způsobil.¹³⁵

Součástí školy byla i kašna a zvonek, [2]¹³⁶ jímž se svolávali žáci do školy. Zvonek je zřejmě z dílny Tomáše Klabala.¹³⁷ Objednavatelem zvonku byl pravděpodobně sám Zikmund Kozel, protože v nápisu na obvodu lubu je uvedeno jeho jméno a zároveň i rok vzniku: „zikmund kozel z rejzntolu na horach kutnach 94.“ Ten je dnes součástí sbírek Českého muzea stříbra v Kutné Hoře a vystaven je v expozici na Hrádku.

Dostavěná škola a vysoká úroveň kutnohorského školství reprezentovaly ambice města ve snaze o výjimečné postavení městské školy ve vztahu k pražské univerzitě. Od roku 1598 se ve škole vyučovalo již v šesti třídách. Školu navštěvovalo přes devadesát žáků a školu svatobarborskou do dvaceti žáků.¹³⁸

Samotné postavení Zikmunda Kozla v Kutné Hoře bylo za jeho života velice významné. Na druhou stranu mecenášské sklony u něj nehledejme. Jak napovídá dosavadní literatura, Kozel představoval bohatého zákazníka hnaného touhou se zviditelnit.¹³⁹ Proto se s jeho jménem (ve tvaru Hircus, Kozelius, Tragus) setkáváme v básnických dílech humanistů. Na svůj stav poukazyval i prostřednictvím vydávaných početních žetonů.¹⁴⁰ Dva exempláře těchto žetonů jsou uloženy v depozitáři v Českém muzeu stříbra v Kutné Hoře: jeden z roku 1583 [3.] a druhý z roku 1584. [4.]¹⁴¹

Každý, komu mince prošly rukama, se díky nim mohl seznámit s jejich vydavatelem, jeho rodovým erbem.

---

¹³⁵ WINTER 1901, 120; TRUHLÁŘ 1969, 79; VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹³⁶ Průměr 12, 5 cm, výška 12, 5 cm. Držadlo tvoří dva lvi. Plášť tvoří ornamentální pás s motivem akantu, postavy čtyř géníů-hudebníků a čtyři medailony se znaky a nápisy

¹³⁷ ROHÁČEK 1996, 122-123; VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹³⁸ NOVÁČEK 1894, 13; POSPÍŠIL 2007, 7

¹³⁹ ALTOVÁ / ŠTROBLOVÁ 2000, 129

¹⁴⁰ POLÍVKA 2003, 57

¹⁴¹ Avers: v hladkém kruhu nahoře i dole přerušeném znakem s korunovanou přilbicí, příkrývadly a klenotem, opis: ZYGMVNG KOZEL - .Z.REIZENTOLV. Revers: obdélníková tabulka s třířádkovým nápisem NADIEGE ZDRŽVGE CHVDEHO, kolem je rostlinná ozdoba.

A právě především s jeho erby se na řadě kutnohorských artefaktů v průběhu sedmdesátých až devadesátých let 16. století setkáváme ve více případech, než se zobrazováním erbů u jiných osob. Proto jeho osobnost budí pozornost. V našem případě se jedná o erb na portálu partikulární školy, který je nesen andělem hned vedle městského znaku. [5.] Dále se s jeho erbem můžeme setkat na zdi kruchta u svatého Jakuba. [6.] Ještě mnohem reprezentativnější vyobrazení Zikmundova erbu se může zdát v klenbě svatobarborského kostela, [7.]¹⁴² kde můžeme spatřit dělený erb, který nese zlatomodré pole. Ve zlatém poli je pak rostoucí černý kozel. Do klenby byly zřejmě namalovány znaky osob, které finančně přispěly k dokončení kostela před rokem 1595. O těchto pracích na chrámu svaté Barbory koncem 16. století se také zmiňuje Dačický ve své kronice.¹⁴³ Možná si tak Zikmund Kozel chtěl zajistit pohřební místo v kostele. Je tedy pravděpodobné, že tento erb mohl vzniknout buď krátce před jeho smrtí, nebo v souvislosti s jeho pohřbem ve svatobarborském chrámu.

Poslední zprávou o tomto bohatém příslušníkovi městské elity je záznam Mikuláše Dačického o jeho smrti v roce 1598. V citově zabarvené zprávě o Kozlově smrti Dačický podal ve zkratce příběh jeho společenského vzestupu a odhalil i svůj vztah k němu: V roce 1598 „v outerej velikonoční umřel jest na Horách Kutnách Zikmund Kozel, [v stáří okolo 50 let], jenž se podle obdarování sobě objednaného z Rejzenthalu tituloval a tu na H. K. zrodilý jsa, nejprve hofmistrem horním, potom konšelem městským bej val. (...), dostav nejprve k manželství Kateřiny, pozůstalé vdovy po neb. p. Jakubovi Stejškovi Freisichselbstovi, podruhé Anny, dcery Matěje Dítěte, pekaře, jež živobytím přečkala; vše na H. K. zbohatl také dolem horním, řeč. Štěstí, na caugu horním řeč. (...). Zdvořilý a frejovný byl a penězi to přemáhal, což mu smrt přetrhla; u kostela Barborského pohřben. [Zanechal statku za 30.000, ale to manželka jeho prohodovala, tak že se dětem sotva po několika stech dostalo.]“¹⁴⁴

Ke zmínce jistě stojí i rok 1600, kdy se kutnohorským radním podařilo na doporučení rektora pražské univerzity Martina Bacháčka dosadit Jana Campana Vodňanského, jako vrchního správce kutnohorských škol. Ten však byl pro svůj věhlas odborníka a vynikajícího humanistického básníka několikrát vyzván k návratu do Prahy k práci na univerzitě. Kutná

---

¹⁴² Mezi znaky korunních zemí království, říše, města a městských cechů se totiž objevují malované znaky kutnohorských osobností rudolfínské doby

¹⁴³ DAČICKÝ 1880, 54

¹⁴⁴ DAČICKÝ 1880, 62

Hora se sice tomuto požadavku vzpírala, avšak v lednu 1603 byly nuceni Campana propustit k univerzitní profesuře.¹⁴⁵

3.3. Arciděkanství 1673

Po třicetileté válce nastává pokles stavební aktivity v Kutné Hoře. Následky války oslabily významnost města což se odrazilo i na partikulární škole. Budova postupně začala chátrat. Ke stavební činnosti se město probouzí až v polovině 17. století. Na podzim roku 1665 se podařilo získat finanční prostředky na opravu školy. Tehdy v přízemí v auditoriu opravil sklenář Matěj Tichý okna a musela se zde opravit kamna a vsadit kachle. V horní světnici, kde bydlel kantor, se renovovala podlaha a okna. Na celé budově se vyměňovaly šindele.¹⁴⁶

V roce 1667 bylo usneseno prodejem husitských far u Matky Boží na Náměti a u svatého Bartoloměje získat finanční prostředky na zřízení arciděkanství úpravou vysokokostelecké školy.¹⁴⁷

První úvahy o tom, že by se renesanční budova partikulární školy využila jako arciděkanství, jsou z roku 1673. Na základě toho se měla škola přestěhovat do domu čp. 15, kde do té doby sídlilo děkanství kostela sv. Jakuba. V červnu téhož roku tak byla zhotovena zpráva, jak zchátralou školní budovu proměnit v sídlo arciděkana.¹⁴⁸

Po důkladném prozkoumání renesanční budovy od základů až po krovy byly účelově navrženy jednotlivé místnosti. Například světnice v přízemí, kde se učilo, se přeměnila v refektář. Další přízemní světnice pak sloužila, jako hostinský pokoj. Třetí velká místnost se zachovala pro čeleď. V patře je na západní straně světnička, kde bydlel kantor a komůrka. Ta by se mohla přeměnit v zimní obydlí arciděkana. Jako letní rezidence by měla sloužit ještě jedna světnička s komůrkou a mázhauzkem na straně polední s výhledem na Pách.¹⁴⁹

---

¹⁴⁵ VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹⁴⁶ Aktová sbírka č. 10880, uloženo v AMKH

¹⁴⁷ Kniha městské rady 1664–1672, f. 86v, 209, 210, uloženo v AMKH

¹⁴⁸ POSPÍŠIL 2007, 7-8

¹⁴⁹ POSPÍŠIL 2007, 8

Ve zprávě se především apeluje na včasné stavební úpravy, neboť budova v té době byla v natolik špatném statickém stavu, že jí hrozilo zřícení. Mohutné zdi ze strany od kostela orientované směrem k Páchu o tloušťce až dva metry¹⁵⁰ bylo potřeba sevřít, neboť se začaly vydouvat. Další nutné opravy se týkaly střechy či podlah. Stavební prohlídky se zúčastnili mimo jiné zedník Jakub Heliades a tesař Jakub Feilwikl, kteří měli za úkol pořídit soupis materiálů.¹⁵¹

Ještě v roce 1673 se podařilo provést větší opravu školy, kdy se opravila střecha dveře okna a vydláždily se světnice.¹⁵² V prosinci téhož roku žádali šepmistři a rada českou komoru o příspěvek na opravu dvou důležitých kutnohorských památek – klášterské brány a školy, které jsou poškozené.¹⁵³ Vyhověno jim bylo následujícího roku, kdy jim česká komora na obě památky přispěla 600 zlatých.¹⁵⁴

Roku 1675 tak mohla začít přestavba bývalé partikulární školy v duchu raného baroka. Tu prováděl zedník Jakub Heliades. Opravy se týkaly například tří velkých štítů. Vyspraveny byly také římsy a venkovní pilíře nad viničkou, které se zastřešily novými šindeli.¹⁵⁵

Smlouvou z 1. 10. 1676 pak byla budova školy oficiálně převedena na staré děkanství.¹⁵⁶

Leminger se domníval, že novější opravy – zejména adaptace budovy na sídlo arciděkana se téměř nedotklo přízemku budovy. Jediné přepažení světnice v jihozápadním rohu je snad novější. Rozčlenění prvního patra bylo značně pozměněno snad pozdějšími přestavbami. Hořejší mázhaus bezpochyby sahal až k nárožní severozápadní světničce a nynější „sál“ byl zřejmě rozvržený na několik světnic ve shodě s přízemkem.¹⁵⁷

Bývalou budovu partikulární školy pak po staletí doprovázela řada dalších úprav a rekonstrukcí, které daly historické stavbě současnou podobu. Znamé jsou například stavební úpravy z let 1692 až 1695.¹⁵⁸ Ty opět zcela změnily vzhled budovy. Snesena byla renesanční

---

¹⁵⁰ WINTER 1901, 128

¹⁵¹ AMKH, aktová sbírka 11465

¹⁵² AMKH, aktová sbírka č. 11545

¹⁵³ AMKH, aktová sbírka č. 11394

¹⁵⁴ AMKH, aktová sbírka č. 11544

¹⁵⁵ POSPÍŠIL 2007, 8

¹⁵⁶ Aktová sbírka č. 11660, uloženo v AMKH

¹⁵⁷ LEMINGER, 1900, 229

¹⁵⁸ Kniha městské rady 1688-1697, f. Z 72v, Z 90v, uloženo v AMKH

atika a upraveno bylo i průčelí. Nad západním průčelím vznikly dva štíty s volutovými křídly a trojúhelníkovými tympanony. Budova byla překryta dvěma dlouhými sedlovými, na východě zvalbenými střechami a byla přeorientována pro pohled od západu, od jezuitské koleje. V této době bylo nově vystavěno nebo podstatně rozšířeno východní křídlo, nad kterým vznikl také štít. Autora těchto úprav neznáme. Kompozice štítů i jejich detaily byly ovlivněny budovou tehdy stavěné jezuitské koleje. Nový exteriér arciděkanství byl ostatně také komponován k pohledu od koleje, štíty nevznikly nad hlavním vstupním průčelím, nýbrž nad průčelím bočním.¹⁵⁹ Barokní štíty na budově arciděkanství vznikly pravděpodobně rukou Jana Baptista Spinettiho, který vykonával běžné zakázky města, jak uvádí doktorka Matějková.¹⁶⁰

Jedna z posledních zásadnějších rekonstrukcí budovy arciděkanství je z období 19. století. I když restaurační práce na sklonku 19. století často citelně zasáhly do slohového svérázu architektonických celků, svým celkovým významem přispěly k záchraně mnoha kutnohorských památek. T tohoto období máme dochovaný popis interiéru budovy tak jak ji zachytil Zikmund Winter ve své knize: „Návštěvník vejde portálem do 23 metrů dlouhé klenuté chodby která je široké až 5,7 metrů. Z chodby jedny dveře vedou do úzké tmavé komory, jiné dveře jsou ke dvěma prostorným pokojům, z nichž jeden dnes slouží jako kuchyně. Třetí místnost stejně veliká jest dnes přepažením ve dva pokoje malé rozdělena. Bezpochyby, že v těch dolejších pokojích byla některá auditora a že tu také bydlil rektor a oficiálové. Hořejší patro mívalo chodbu jako dole v přízemku. Z ní dnes čtyři pokoje zhotoveny. Z chodby jde se do sálu, jenž jest půdorysem nepravidelný čtverec; strana, kde jsou čtyři okna, jest 15 metrů zdělí, druhá je naproti 14 metrů; užší strany jsou nad 9 metrů každá. To mohla býti svatojakubské školy hlavní tepna, přední „museum“, aula. Vedle byl podlouhlý pokoj o třech oknech (9 m dlouhý, 5 m široký), z něhož jsou dnes dva. Škola svatojakubská má výstupek nebo křídlo, jež z portálu vystupuje do ulice na 11 metrů. V tom křídle dole jsou komory, kde bydlili žáci, nahoře čtyři pokoje, jež bezpochyby pospolu s mazhauzem sloužily za menší sál učebný o pěti oknech.“¹⁶¹ Zikmund Winter také ve své publikaci zveřejňuje pohled na západní štíty budovy [8.] a také půdorys přízemí, která situuje stav arciděkanství ještě před úpravou z 20 století. [9.]

---

¹⁵⁹ ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000, 418

¹⁶⁰ MATĚJKOVÁ 1960, 153

¹⁶¹ WINTER 1901, 128-129

Zásadní novodobou úpravou budovy z konce 19. století je schodiště se dvěma podestami, které je umístěné na konci chodby přilehající k východní obvodové zdi budovy. [10.] Jak vypadal pohled na arciděkanství před těmito novodobými úpravami věrně prezentuje fotografie na jižní průčelí z roku 1870 [11.] popřípadě fotografie z roku 1880 zachycující západní průčelí. [12.]

4. Popis budovy

4.1. Historický popis

Budova bývalé školy je situována na údolní hraně říčky Vrchlice¹⁶² ze západní strany přiléhá k historickému Vlašskému dvoru. Na katastrální mapě z roku 1839 můžeme vidět polohu budovy (č.p. 2) ve vztahu k přilehlému Vlašskému dvoru (č.p. 1) a kostelu svatého Jakuba (č.p.3). [13.] Je patrné, že tyto stavby jsou pohledově exponovány při pohledu od jihu a jihozápadu na městské panorama a tvoří tak jedinečný památkově mimořádně hodnotný soubor.

Z původní renesanční podoby partikulární školy z let 1594–1595 se nám do dnešních dnů zachoval jen zlomek. Willenbergova veduta podává částečné svědectví o vnějším vzhledu budovy [14.]. Teno slezský vedutista ji pořídil, když v lednu roku 1602 cestoval po Čechách a připravoval si podklady k ilustraci kroniky českých knížat, králů, šlechty, biskupů a arcibiskupů. Velké změny na jižní fasádě školy nejsou patrné ani z veduty z let 1674, jenž je uložena ve státním okresním archivu v Kutné Hoře. [15.] Na vedutách je také patrné, jak panorama města pozměnila intenzivní stavební činnost jezuitů, kteří vedle chrámu svaté Barbory vybudovali velkolepou kolej.

Nově vybudovaná škola ve tvaru L byla rozvržena v obou podlaží, jako příčný dvoutrakt. Nad hlavní římsou severního, jižního a západního průčelí se zdvíhala ozdobná atika zakončená obloučkovými štíty a obelisky. Atika kryla pět sedlových a dvě pultové střechy kladené za sebou od severu k jihu.¹⁶³

Nebývalo ani výjimkou, že mnohé nákladné školy v našich zemích, měly i vnější malovanou výzdobu. I vysokokostelská škola měla interiér a fasádu vyzdobenou malbami, údajně od místního malíře Mikuláše Kocourovského a jeho tovaryše.¹⁶⁴ Mikuláš Kocourkovský se poprvé objevuje v kutnohorských písemných pramenech v roce 1585. Tehdy koupil dům (čp. 485 v ulici U Jelena) na Dolním městě od Mikoláše Kozla (otce Zikmunda Kozla) za 37,5 kop grošů českých. Následující rok dům prodal za 40 kop grošů českých a v roce 1589 koupil dům

---

¹⁶² Dříve označované jako Pách

¹⁶³ ALTOVÁ / ŠTROBLOVÁ 2000, 401; VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹⁶⁴ POSPÍŠIL 2007, 7

Arnoštovský vedle Knížecího domu (čp. 380 ve Vladislavově ul.) za 115 kop grošů českých.¹⁶⁵ V letech 1594 až 1595, jak uvádí Leminger: „...maloval cosi ve škole vysokostelské, tehdy nově vystavěné...“ a za tuto práci dostal podle vyúčtování Zikmunda Kozla 9 kop grošů českých. Další dvě kopy grošů dostal za „malování“ vnější fasády školy.¹⁶⁶ Ty se nám ovšem nedochovaly.

Na průčelích budov se také mohly vyskytovat humanistické nápisy, které měly mravoučný význam a studijní podtext. Ty se vsazovaly například na kamenné tabulky. U vysokostelské školy se například tiskem dochovala disticha z roku 1569, která obsahovala povzbuzující texty, směřující učitelům i žákům. Uvádí se, že verše byly psány „in pariete“, na zdi školní. To se sice mohlo nacházet na vnitřních stěnách budovy, ale pravděpodobné je, že se nakázaly na vnější fasádě, kde tak mohly prezentovat poselství a význam školy.¹⁶⁷

4.2. Severní průčelí

Vstupní severní průčelí je v přízemí čtyřosé, v patře tříosé. Obě patra jsou mezi sebou horizontálně členěná omítaným soklem, pásovou kordónovou římsou a fabionovou římsou koruní. Rozvržení okenních otvorů není vůči ploše průčelí souměrné, neboť jsou osy posunuty směrem k severnímu křídlu. Střední osu přízemí pak tvoří hlavní vstup do objektu, který je architektonicky zdůrazněný hlavním portálem. Vpravo od portálu jsou dvě malá okna s jednoduchou plochou šambránou a s provlékanou mříží z hranolových prutů v ostění. Na levé straně pak je v ploše průčelí umístěno malé ležatě obdélníkové okénko stejného druhu.

Sokl parteru fasády je proveden v omítce s hrubší strukturou. Přízemí od patra je pak mezi sebou oddělené plochou kordónovou římsou s drobným podložením při spodní hraně. Nad portálem v prvním patře je v ose umístěné sdružené okno. Ostatní okna v severním průčelí jsou dělená. Všechny mají ovšem bohatou štukovou výzdobu. Jsou orámovaná lištovou šambránou a nad překladem suprafenestrou, která je tvořena páskovým dekorem a volutami zasahující až do koruní římsy. Pod okny je pak parapetní výplň tvořená štukovým páskovým

---

¹⁶⁵ LEMINGER 1926, 236

¹⁶⁶ LEMINGER 1926, 236–237

¹⁶⁷ WINTER 1901, 126

dekorem a střapečky, podobným, jako nad okny.¹⁶⁸ Aleš Pospíšil ve stavebně historickém průzkumu uvádí, že okna osazená v líci šambrány patří k nejstarším a nejhodnotnějším v exteriéru objektu.¹⁶⁹

Korunní římsa zakončující průčelí je fabionová, tvořená čtvrtkruhovým výžlabkem a dole vymezeným obloukem. Západní nároží fasády člení nárožní rustiky ve formě kvádrů, jež přechází na západní stěnu. Na levé straně průčelí pak vystupuje severní křídlo budovy. Dnešní zastřešení objektu je tří sedlové, které je na západní a severní straně ukončené zděnými štíty a na východě valbové. [16.]

4.3. Západní průčelí

Západní průčelí si můžeme dobře prohlédnout z ulice Jakubská. [17.] Průčelí je v přízemí dvojosé. Horizontálně je členěno kordónovou a korunní římsou. Severní nároží obíhá rustika ve formě kvádrů a na jižním nároží je zakončena na hraně fasády, tudíž již nepřesahuje na jižní průčelí budovy.

Na levé straně v přízemí je osazen malý vstupní portál do chodby budovy. Mírně vlevo do osy přízemí je osazeno sdružené okno s hladkým pískovcovým ostěním. Tvarosloví i rozmanitost oken, umístěné v prvním patře průčelí, odpovídá oknům na severní straně průčelí. Korunní fabionovou římsu kryje pás krytiny z prejzů.

Nad celou šířkou západního průčelí jsou vyzdviženy dva štíty. Ty jsou svojí stavbou typické pro ranně barokní dobu ze sklonku 17. století. Má bohatě architektonické členění s trojúhelným tympanonem a volutovými uchy. Trojúhelný štít je po stranách zakončen pískovcovými koulemi a piniovou šiškou na vrcholu, označovanými taktéž jako čučky. Oba páry volutových štítů jsou probourány dvěma typickými sdruženými okny se společnou nadokenní římsou. Okna jsou vertikálně rámovány pilastry. Tento typický štít svojí podobou můžeme najít například v Praze na průčelí měšťanského domu č.p. 510, stojící na Havelské ulici na Starém Městě pražském. [18.]

---

¹⁶⁸ Parapetní výplň absentuje u sdruženého okna, kde je místo toho vysoká supraporta vstupního portálu.

¹⁶⁹ POSPÍŠIL 2007, 22

4.4. Jižní průčelí

Jde o vysokou fasádu, jež se zvedá z údolí nazývaný Breüerovy sady. [19.] Jelikož je jižní průčelí nepohledové, je členěno pouze fabionovou římsou. Okna v prvním patře jsou osazené v líci fasády bez šambrán. Průčelí je na úrovni přízemí objektu tříosé, v patře pětiosé. Okna v přízemí jsou sdružená v pískovcovém ostění.

Před jižní fasádou na pravé straně budovy je na úrovni přízemí umístěn arkýř z hrázděné konstrukce. Spočívá na omítaném zdivu na úrovni suterénu, která je členěna mělkou nikou s plným obloukem. Arkýř je zastřešen valbovou střechou.

Celá plocha jižního průčelí od paty fasády až po korunní římsu se směrem nahoru kónicky zužuje, a to převážně ze statických důvodů.

4.5. Portál

Portál budovy je v podstatě jediným dokladem toho, že zde na přelomu 16. a 17. století stála jedna z nejvýznamnějších škol ve středních Čechách. Je to také svědectví tehdejší umělecké tvorby, která se nám, v důsledku následných architektonických proměn a úprav, z renesanční stavby dochovala až do současnosti. Jeho autorem je kameník Pavel z Prahy. Ten portál zhotovil v roce 1595 z červeného sliveneckého mramoru.

Toto unikátní dílo se nachází přímo proti jižnímu portálu chrámu svatého Jakuba. [20.] [21.] Jedná se o pravoúhle orámovaný portál s půlkruhově klenutým vchodem, který je na stojkách. Celý portál, kromě supraporty, je ztvárněn v plochem reliéfu. Dříky portálu zdobí sedmero svobodných umění. Ve cviklech je zdoben plochým basreliéfem, kde jsou v kartuších s volutovými dekoracemi znaky mecenášů stavby. Dosavadní literatura se shoduje se jménem Augustina Šmilauera ze Šmilova ovšem druhé jméno Emanuel Leminger a Zikmund Winter spojují s Volfem Heroltem z Oupy.¹⁷⁰ V pozdější literatuře, jako například u

---

¹⁷⁰ LEMINGER 1900, 227; WINTER 1901, 119

Jiřího Roháčka se erb spojuje s Hansem Spiessem z Hartenfelsu, který byl v Kutné Hře roku 1597 puchhalterem.¹⁷¹

Prázdná místa kolem kartuší jsou pak obohacena rostlinnými motivy. V závěrovém klenáku je na přední straně vytesán maskaron a na spodní ploše štítek s autorskou značkou pražského kameníka Pavla. [22.] Emanuel Leminger byl, podle Jakuba Ďoubala, první, který identifikoval značku PG a spojil ji s kameníkem Pavlem z Prahy.¹⁷² K přesnější identifikaci signatury se ale, pokud vím, zatím nedospělo.

Vlys horní římsy portálu vyplňují rolverkové kartuše s citací Ciceronova textu (Pro Archia poeta) o prospěchu a potěše ze studia. Samotnému překladu textu se ve své publikaci věnoval Petr Miroslav Veselský.¹⁷³

STUDIA ADOLESCENTIAM ALUNT,
SENECTUTEM OBLECTANT
SECUNDAS RES ORNAT,
ADVERSIS PERFUGIUM AC SOLATIUM PRAEBENT
DELECTANT DOMI NON IMPEDIUNT
FORIS PERNOCTANT NOBISCUM,
PERECRINANTUR RUSTICANTUR

Studie (učení) mladost oživují,
stáří těší
štěstí zdobí
neštěstí útočiště a útěchu poskytují,
rozkoš působí, doma nepřekáží
venku přenocují
cestují a přebývají s námi

Přesto že renesanční portál, jako jediný přežil z renesanční podoby partikulární školy, tak tyto texty nám stále připomínají prestiž a významnost této instituce až do dnešních dnů. Samotný portál tak měl žákům při vstupu do školy představovat jakési povzbuzení nad vědomostmi, která jim škola poskytuje.

---

¹⁷¹ ROHÁČEK 1996, 124; ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000, 402

¹⁷² ĎOUBAL 1015, 22

¹⁷³ VESELSKÝ 1999, 96

V supraportě nad římsou je kartuše, zdobená volutami, kde v reliéfu proveden znak města Kutné Hory, jakož to vrchnost nad institucí, která dohlížela na chod školy. Ten je nesen dvěma anděly. Městský znak s kalichem (městská pečeť s kalichem) se v Kutné Hoře užíval od dvacátých let 15. století,¹⁷⁴ kdy se město přiklonilo k utrakvismu, až do začátku třicetileté války, ale nebyl nikdy žádným panovníkem výslovně potvrzen.

Znak je nesený dvěma esovkovitě prohnutými anděly, kteří mají u nohou další dva malé štítky. Zde jsou vyobrazeny tehdejšího císařského rychtáře Mikuláše Vodňanského z Čazarova¹⁷⁵ a nám již známého Zikmunda Kozla z Riezenthalu, který na stavbu školy dohlížel z pozice primátora.¹⁷⁶

Připomeneme-li i dva erby ve cviklech, tak samotný portál připomíná pouze čtyři osoby, které přispěly vyšší částkou k výstavbě školy. Z tohoto pohledu se dá usuzovat, že nejedná o reprezentaci dárců, jakož to mecenášů, ale jedná se o reprezentace úředníků.

V portálu jsou osazeny dvoukřídlé dřevěné dveře, svlakové konstrukce. Ty mají na pohledové straně typické motivy slunce, které v Kutné Hoře můžeme nalézt i například na portálu Stejškova domu, čp. 173, v Šultysově ulici. [23.] Kování vrat je podle Aleše Pospíšila původní.¹⁷⁷

Celkem dostal Pavel kameník z Prahy za svou práci, osazení, stravu a pití zapláceno 65 kop gr.¹⁷⁸ Sám se pak ke konci října osobně zúčastnil jeho osazení.¹⁷⁹

Jako jeden z prvních historiků, který se vysokokostelský portál snažil přesněji definovat a zařadil ho do širšího uměleckohistorického kontextu Zdeněk Wirth ve své publikaci v roce 1912.¹⁸⁰ Zajímavé je však jeho určení vzniku, kdy portál kameníka Pavla datuje až k roku 1599. zda se jedná o omyl či záměr není jasné, protože toto jeho zjištění neopírá o žádnou analogii ani pramen. Důležité je ovšem zmínit, že Zdeněk Wirth uvádí jako určitý protipól portálu Stejškova domu: „Portál z červeného mramoru, dílo mistra Pavla z Prahy z roku 1599,

---

¹⁷⁴ HORNÍČKOVÁ 2010, 201

¹⁷⁵ dělený štít, nahoře lev držící troubu, dole dvakrát polceno, v klenotu 3 pera

¹⁷⁶ ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000, 402

¹⁷⁷ POSPÍŠIL 2007, 22

¹⁷⁸ POSPÍŠIL 2007, 6

¹⁷⁹ VANĚČKOVÁ 2010, 7

¹⁸⁰ WIRTH 1912, 22

zasazený do fasády, (...) ukazuje jasně přechod od Itálie k severu, od plné plastiky a architektonického pojetí k nízkému reliéfu a pojmání spíše malířskému.“¹⁸¹

V roce 1962 se na zachovaný portál, jediný dekorativní článek budovy, zaměřila také Eva Matějková. Ta se nejprve zaměřila na popis portálu a poté přešla je jeho analogii.¹⁸² Ve slohové charakteristice portálu Matějková uvažuje o vlivu nizozemského dekorativismu, který se projevuje v mísení „malebně měkké figurální části s ornamentální složkou“, ale zároveň poukazuje na jeho formální dokonalost, která ho spojuje s okruhem mistra Krocínovy kašny, která stávala na Staroměstském náměstí. [24.]¹⁸³ Tu si objednal ji primátor Starého města Pražského Krocín z Drahoberle. Právě s Krocínovou kašnou má kutnohorský školní portál mnoho společného. Krocínova kašna stejně jako kutnohorský portál je vytesána z červeného mramoru a vznikla mezi lety 1591 až 1596. V detailech můžeme také spatřit měkký reliéf podobně jako tomu je na kutnohorské škole. [25.]

Kašna má ovšem jinou signaturu¹⁸⁴ než je tomu v Kutné Hoře. Přesto o autorovi pražské kašny nejsou v literatuře jednotné závěry. Určením jejího autorského okruhu se zabýval v roce 1988 historik umění Ivo Kořán, který se přiklání na neznámého příslušníka drážďansko-vratislavské rodiny Walterů: „Nejbližší podobu v traktování těl nacházíme zatím u vratislavských sochařů Fleisera a Grosse.“¹⁸⁵

4. 6. Stavebně historický průzkum

Všechny tyto úpravy zásadně změnilly celkovou podobu stavby. Jak vyplývá ze stavebně historického průzkumu, který vypracoval doktor Aleš Pospíšil, postupné stavební úpravy na objektu jsou patrné po celou historii její existence. Na půdorysu prvního patra [26.] můžeme vidět, že jádro objektu tvoří úsek hradebního pásma z první etapy opevňování tohoto místa z počátku 14. století, včetně zbytku hranolové věže.¹⁸⁶ Školní budova z let 1594–1595 v podstatě z jižní strany staticky využívá tyto nejstarší části opevnění.

---

¹⁸¹ WIRTH 1912, 22

¹⁸² MATĚJKOVÁ 1962, 69-70

¹⁸³ Dnes v Lapidáriu Národního muzea v Praze.

¹⁸⁴ Jedná se o iniciály LW na nádrži

¹⁸⁵ POCHE 1988, 173-174

¹⁸⁶ POSLÍŠIL 2007, 24

Obvodové zdi hlavní části objektu a vstupní portál pochází z doby renesance. Dnes jsou ovšem schovány pod ranně barokní fasádou. Úprava štítů je novodobá. Rozsáhlejší stavební úpravy následovaly koncem 17. století, kdy byla snesena renesanční atika střechy a upravena průčelí, které nahradily ranně barokní štíty. Z doby klasicizmu se kolem roku 1830 upravoval především interiér.¹⁸⁷ Tyto úpravy jsou patrné v prvním patře objektu [27], kde jsou jednotlivé místnosti odděleny příčkami.

Následovalo období puristických oprav na konci 19. století, kdy se v roce 1879 opravovalo i arciděkanství. Na východní části objektu vzniklo mohutné schodiště, což citelně změnilo tvar budovy. Dále touto dobou vznikla nová střecha a opraveny byly fasády, a to podle plánů [28.] jenž se nám dochovaly v archivu města v Kurné Hoře. Poslední významnější stavební obnova arciděkanství probíhala v roce 1933, která vtiskla exteriéru budovy stávající charakter.

---

¹⁸⁷ POSLÍŠIL 2007, 24

Závěr

Jak již v této práci nastiňuji, tak partikulární školy v Kutné Hoře, navazující na středověkou tradici, zaznamenaly v 16. století nebývalý rozmach. Po postavení nové školní budovy se zvýšil význam Vysokokostelské školy natolik, že na přelomu 16. a 17. století stanula na pomezí mezi městskou školou a akademií.¹⁸⁸ I samotné dějiny města, u kterého jde sledovat obrovský ekonomický rozkvět díky těžbě stříbrné rudy, se projevil významnou architektonickou výstavbou, díky čemuž se historické jádro Kutné Hory [29.] řadí na seznam světového kulturního dědictví UNESCO¹⁸⁹

Samotná budova současného arciděkanství je chráněna, jako kulturní památka České republiky, a to díky zákonu o státní památkové péči, kdy na základě § 2 odst. 1.¹⁹⁰ Bývala partikulární škola splňovala všechna kritéria stanovená v tohoto zákona o státní památkové péči, a proto byl jako nemovitá kulturní památka do Seznamu zapsán pod rejstříkovým číslem 1000131349.¹⁹¹

I když jsem zdaleka nemohl pojmut všechny aspekty fungování kutnohorské partikulární školy, snažil jsem se ve své práci alespoň nashromáždit některé historické prameny a zasadit je do kontextu dosavadní sepsané literatury. Kutnohorská škola potvrzuje obecné závěry z hlediska pedagogů, žáků a komunikace mezi městem jakožto zřizovatelem školy a pražskou univerzitou, která si držela v rámci vlastní sítě metodický dohled nad výukou a nad pedagogickým působením svých absolventů. Pražská univerzita navíc korigovala vztahy mezi dosazenými bakaláři (nebo mistry) a obcí, což jistě zvyšovalo prestiž nejen vysokokostelské školy ale i města samotného. Vždyť zde také fungovala, pod dohledem univerzity, jakási příprava na vysokou školu, kterou mnozí kutnohorští žáci nakonec absolvovali.

---

¹⁸⁸ ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000, 129

¹⁸⁹ ORASKÝ 1985, 30

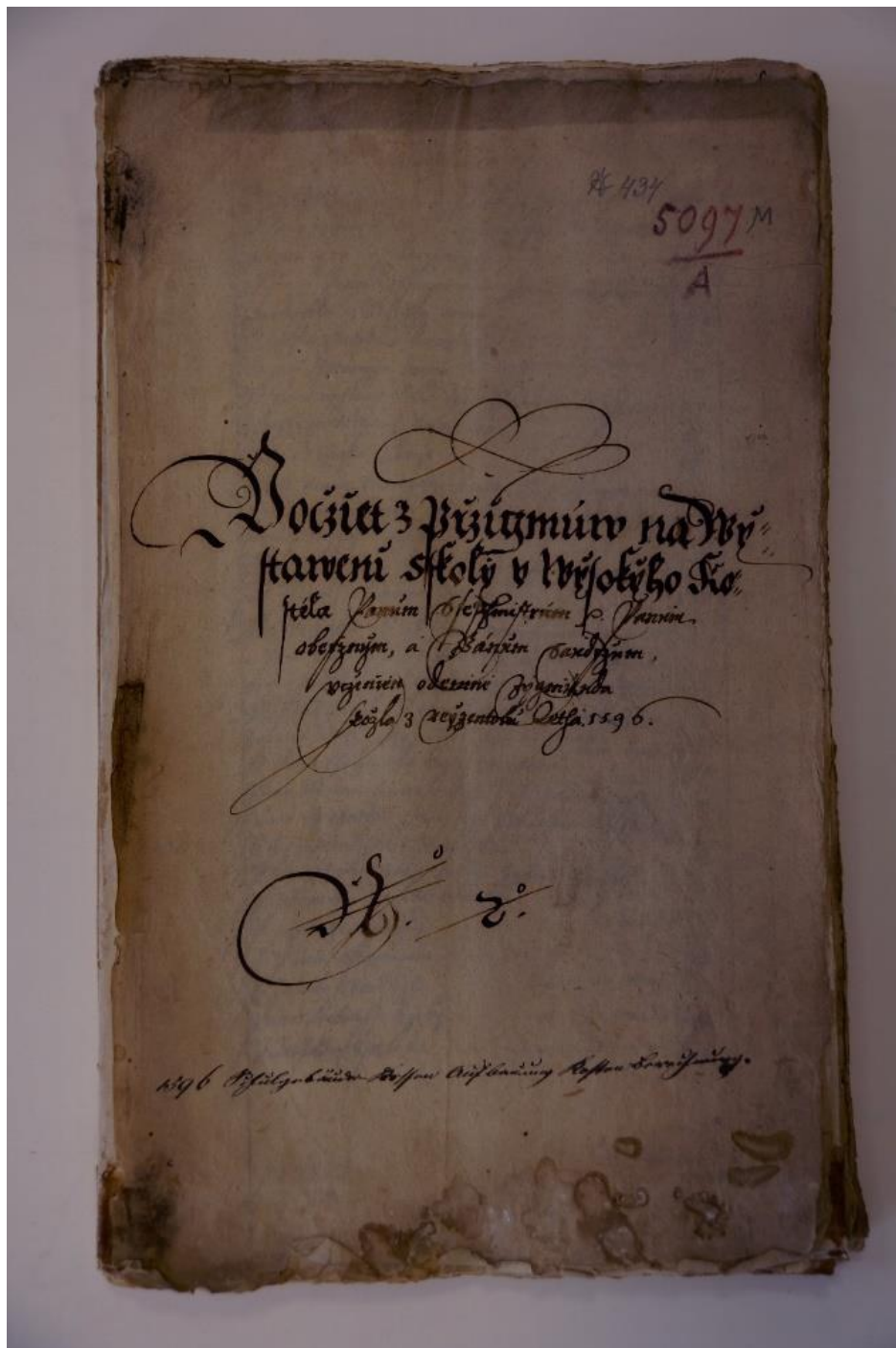
¹⁹⁰ Ministerstvo kultury České republiky vymezuje pojem kulturní památka jako věc nebo soubor věcí, které splňují hodnoty vymezené v § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči. Movitá nebo nemovitá věc či soubor věcí jsou prohlášeny kulturní památkou, jedná-li se o „významný doklad historického vývoje, způsobu života a životního prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti pro jejich hodnoty historické, umělecké, vědecké, technické či revoluční.“ Ministerstvo kultury může prohlásit za kulturní památku i věc, která není přímým dokladem historického vývoje, ale má přímý vztah k významným osobnostem nebo historickým událostem. Kulturní památky se evidují v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, který spravuje odborná organizace státní památková péče Ministerstva kultury

¹⁹¹ <http://pamatkovykatalog.cz/?element=2277998&sequence=2&mode=fulltext&keywords=arcid%C4%9Bkanstv%C3%AD&order=relevance%3Adesc&action=element&presenter=ElementsResults>, vyhledáno 13.4. 2018

Téma předbělohorské kutnohorské partikulární školy rozhodně nepovažuji za vyčerpané, a to ani metodologicky, ani interpretačně. Nové zásadní prameny se však již stěží objeví. Budoucí badatelský zájem by se podle mě měl například pokusit podrobněji rozpracovat konflikty mezi městem a univerzitou (městská rada, školní inspektoři, bakaláři, rektor univerzity) na pozadí fungování kutnohorských mocenských a intelektuálních elit a výsledky zasadit do širšího kontextu. Otevřená zůstává otázka, jaké bylo postavení místní městské školy mezi ostatními vzdělávacími ústavy tohoto charakteru, které se v českých zemích vyskytovaly.

Další bod, kterým je možné vést dosavadní stav bádání, je zaměření se na dochovaný portál. Z pramenů se sice dočítáme jméno konkrétního umělce, ovšem ten je doposud spojován pouze s partikulární školou v Kutné Hoře. Proto bych další výzkum vedl podobným směrem, kde ji už v minulosti naznačili historikové Zděnek Wirth a Eva Matějková a na základě formalistické a kulturně historické metody bych se snažil dohledat další rukopis umělce z kutnohorské školy.

Obrazová příloha

1. Kutná Hora, aktová sbírka z roku 1596

2. Kutná Hora, bronzový zvon od Tomáše Klábala z roku 1594

3. Kutná Hora, měděný žeton Zikmunda Kozla Riezenthalu z roku 1583

4. Kutná Hora, měděný žeton Zikmunda Kozla Riezenthalu z roku 1584

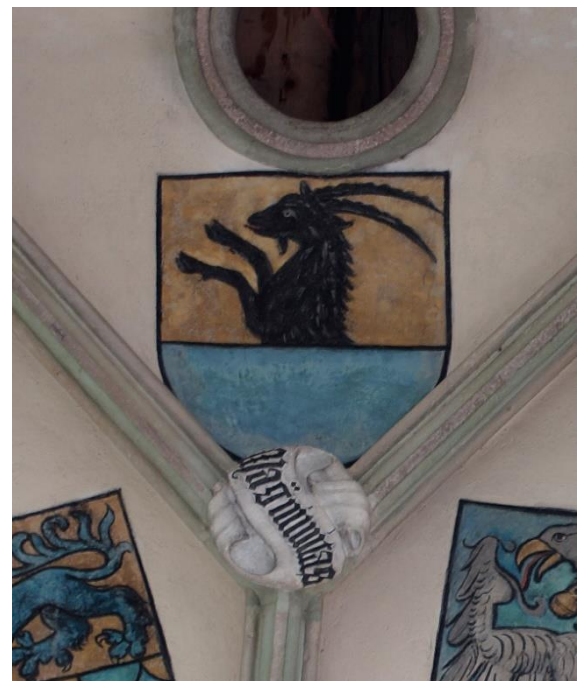

5. Kutná Hora, Erb Zikmunda Kozla Riezenthalu na portálu arciděkanství z roku 1595

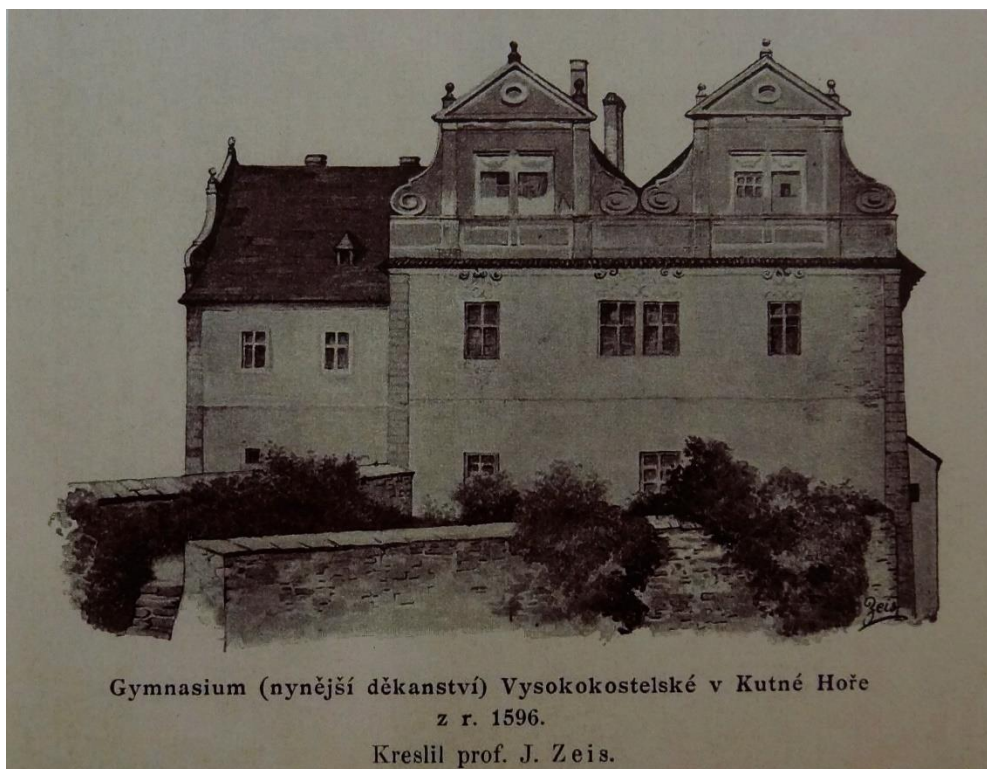

6. Kutná Hora, Erb Zikmunda Kozla Riezenthalu v kruhčtě u sv. Jakuba, 70. až 90. léta 16. století

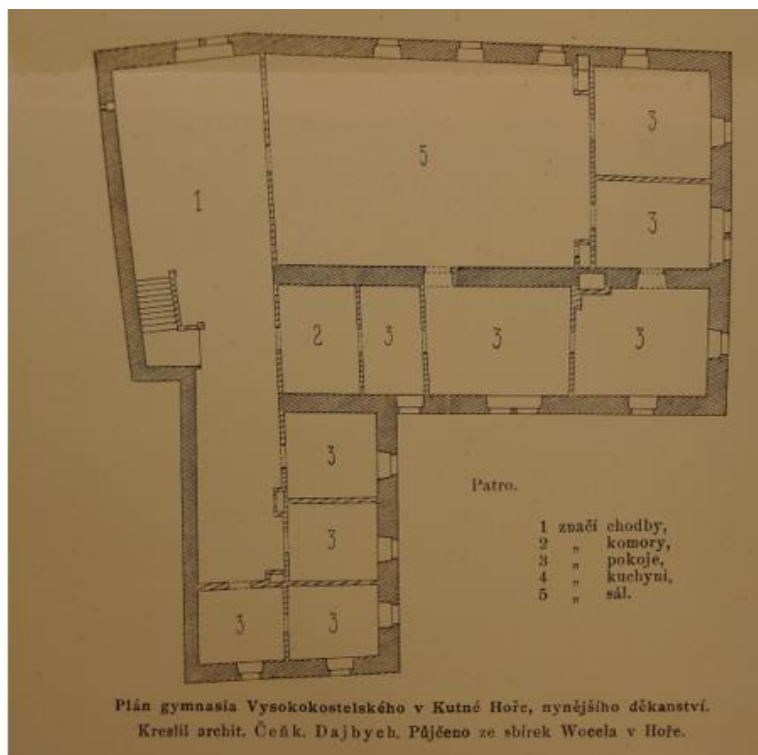
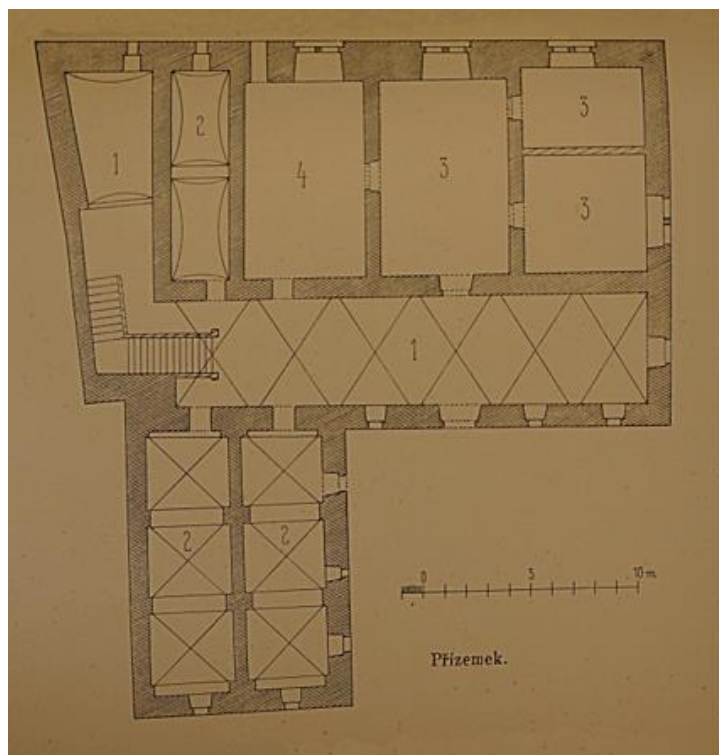

7. Kutná Hora, Erb Zikmunda Kozla v klenbě chrámu sv. Barbory, kolem roku 1598

8.

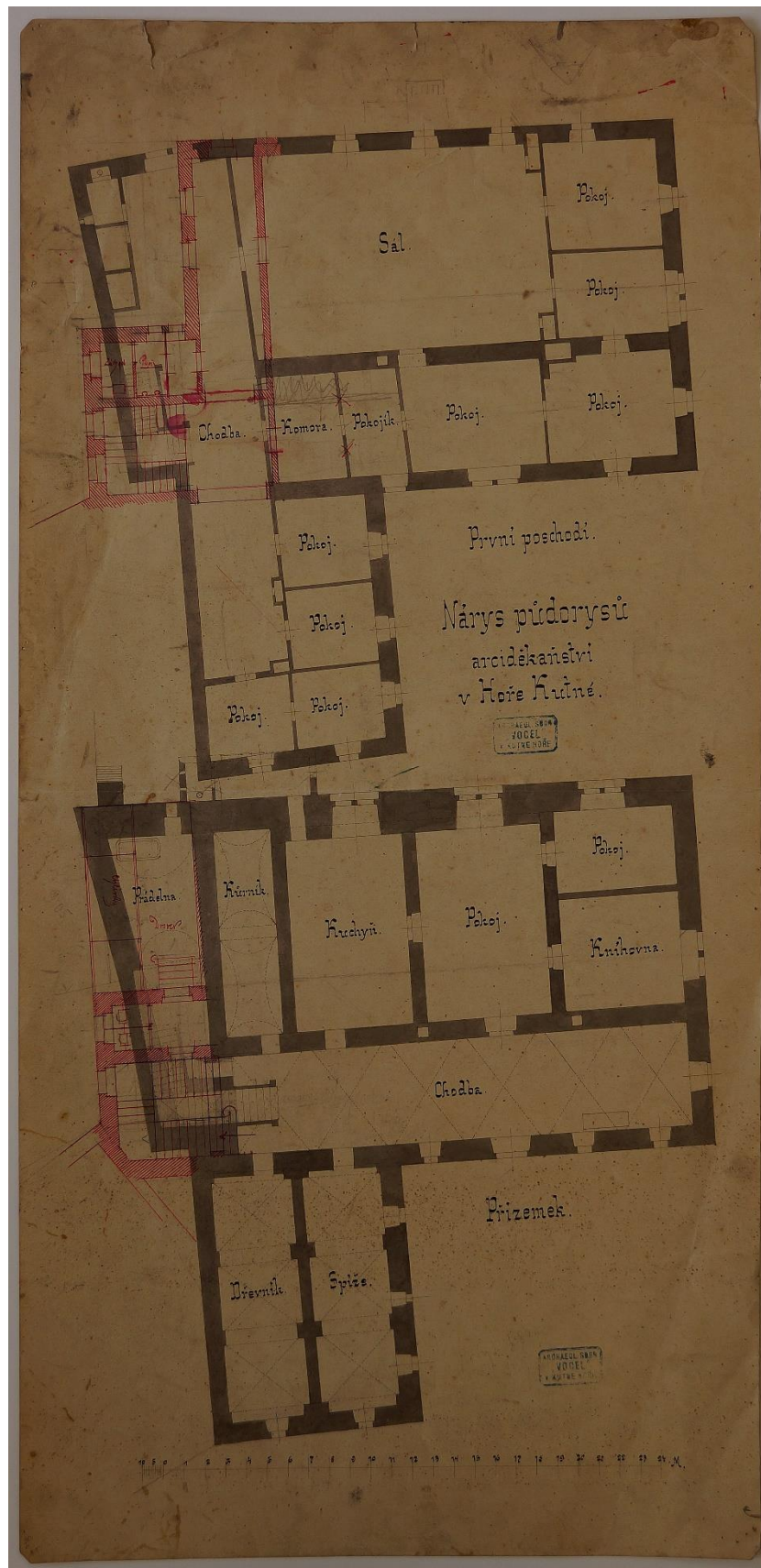

8. Kutná Hora, Pohled na západní průčelí arciděkanství, kresba kolem roku 1900

9. Kutná Hora, půdorys přízemí a patra arciděkanství, před přestavbou v roce 1897

10. Kutná Hora, Púdorys přízemí a patra na přestavbu schodiště, před rokem 1897, měřítko 1:100

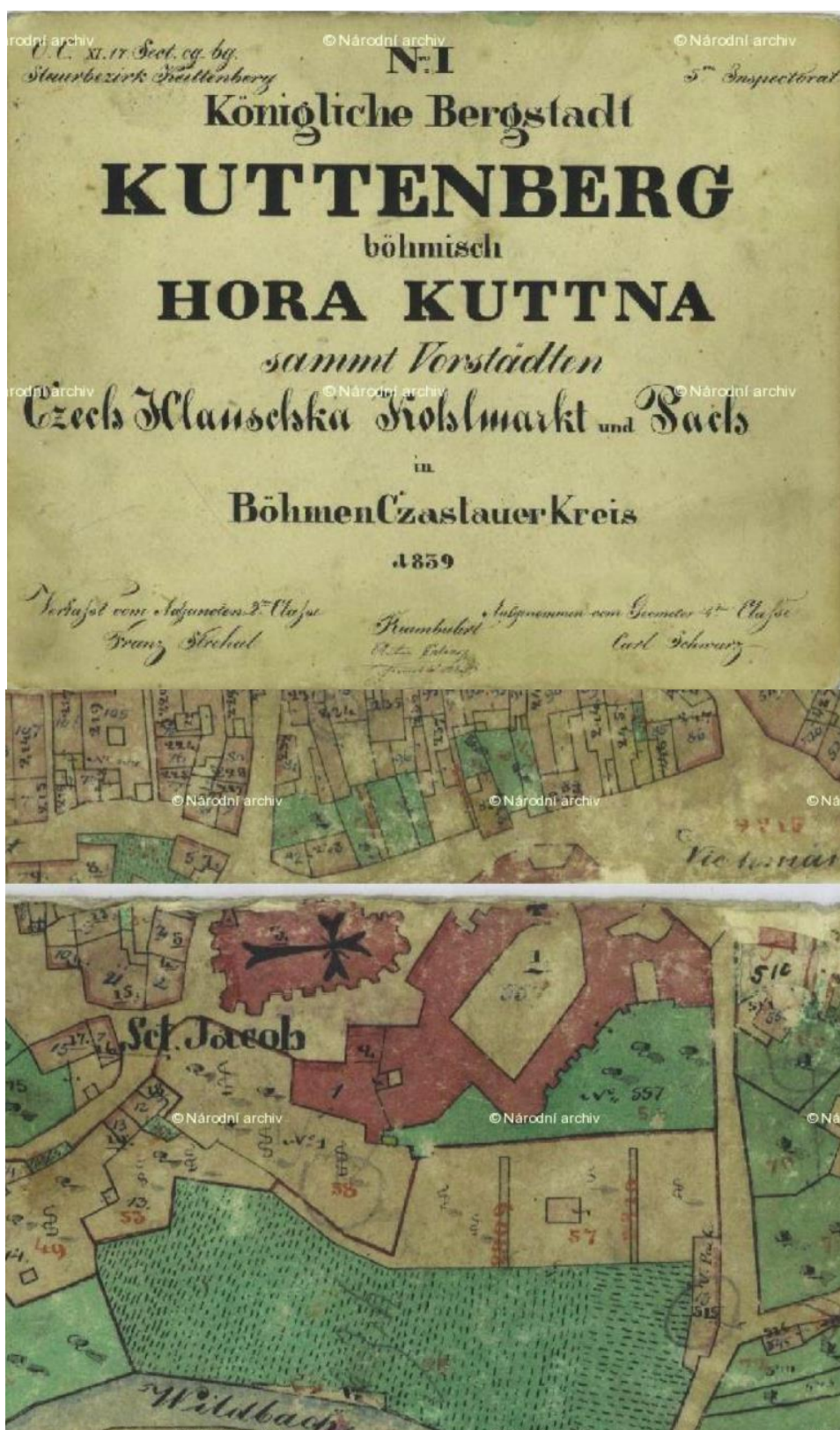

11. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled od jihovýchodu, reprodukce z roku 1870

12. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled od západu, reprodukce z roku 1880

13. Kutná Hora, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru zeměměřického úřadu v Praze, z roku 1839

14. Kutná Hora, veduta Jana Willenberga, pohled na partikulární školu, 1602

16. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled z věže kostela sv. Jakuba

17. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled od západu

18. Praha, průčelí městského domu č.p. 510 v Havelské ulici

19. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled z jihu

**20. Kutná Hora, portál arciděkanství,
z roku 1595**

**21. Kutná Hora, portál arciděkanství,
z roku 1595**

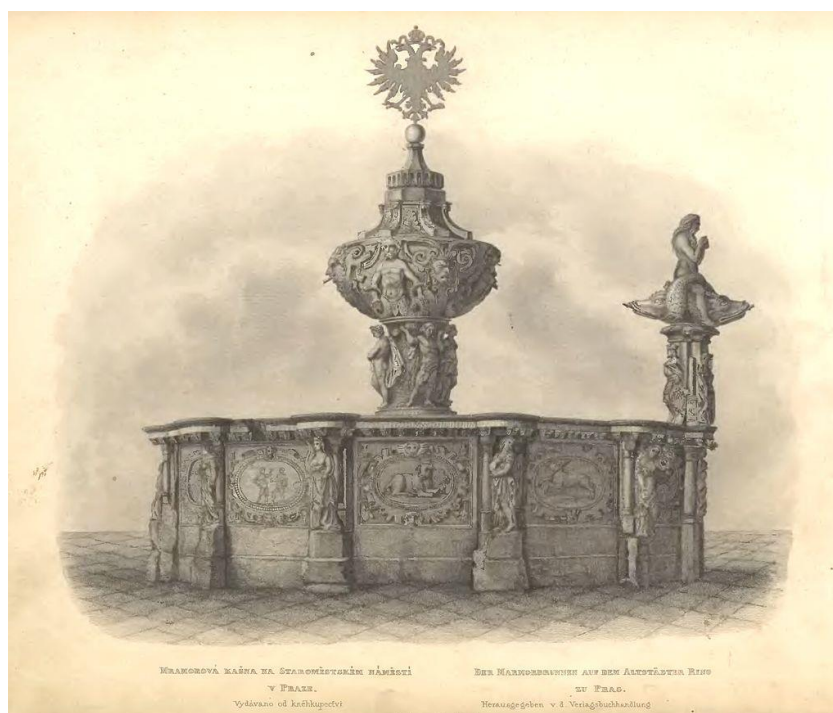

22. Kutná Hora, autorská značka pražského kameníka Pavla z roku 1595

23. Kutná Hora, Portál Stejškova domu z roku kolem 1580, čp. 173 v Šultysově ulici

24. Praha, Krocínova kašna, mezi léty 1591–1595

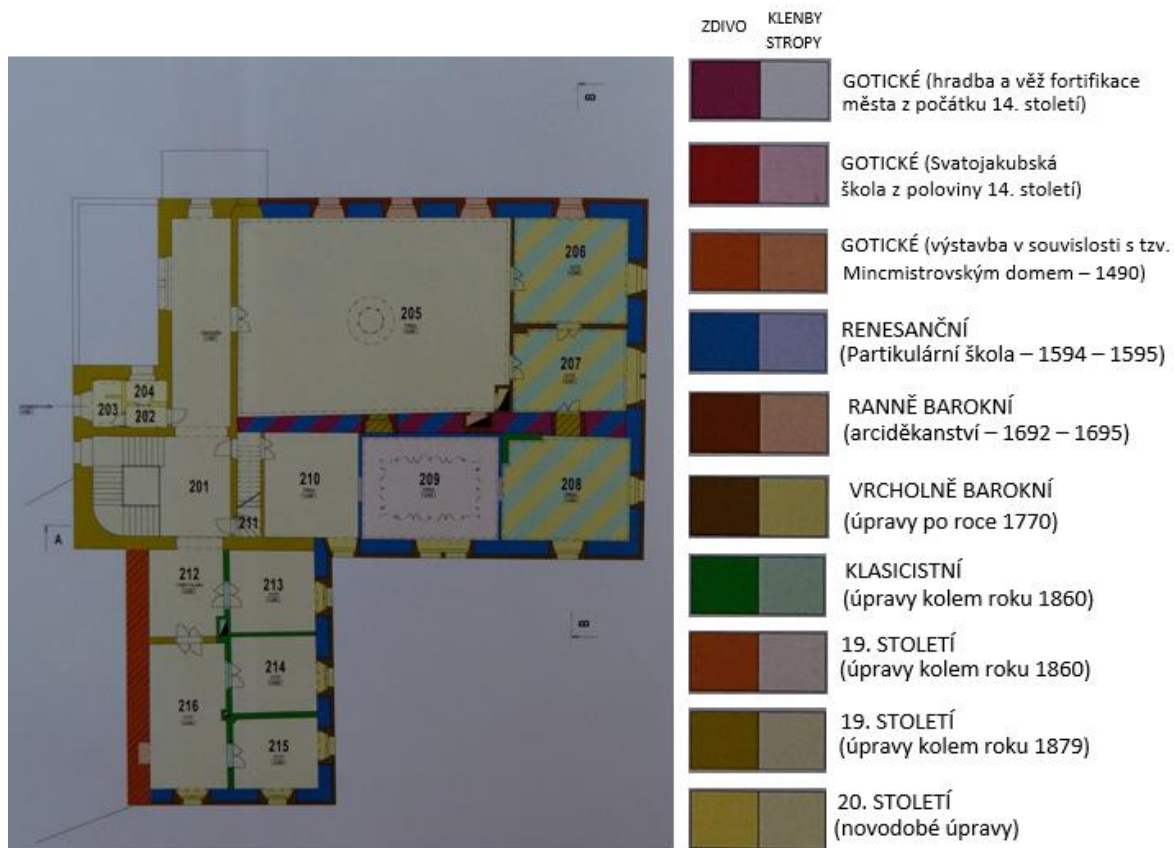

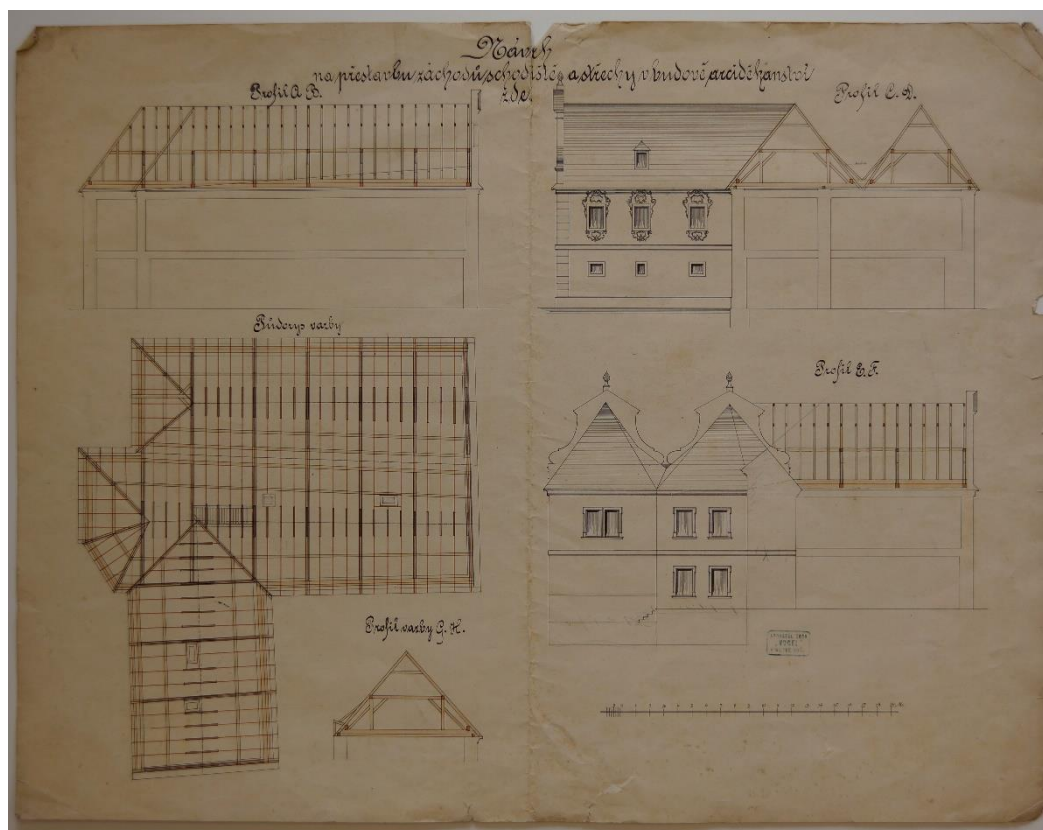
25. Praha, detail Krocínovy kašny, mezi léty 1591–1595

26. Kutná Hora, stavebně historický průzkum přízemního patra arciděkanství z roku 2007

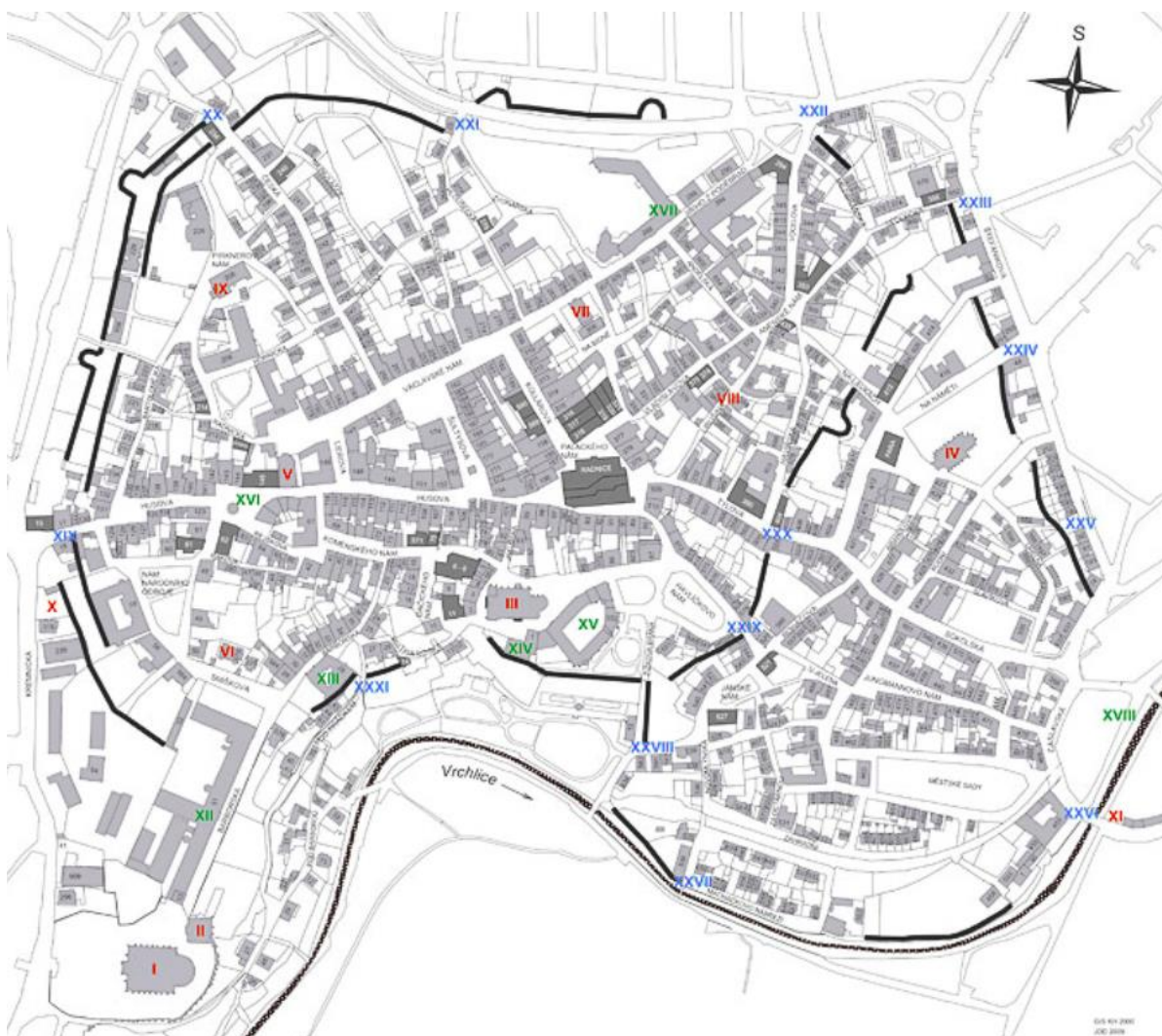

27. Kutná Hora, stavebně historický průzkum prvního patra arciděkanství z roku 2007

28. Kutná Hora, Plán na přestavbu střechy arciděkanství, před 1879, měřítko 1:100

29. Kutná Hora, mapa historického jádra města

Seznam vyobrazení

1. **Kutná Hora**, aktová sbírka z roku 1596, průběh stavebních prací, AMKH, sign. č.5097/A. Foto: autor
2. **Kutná Hora**, bronzový zvon od Tomáše Klábala z roku 1594, České muzeum stříbra na Hrádku v Kutné Hoře, sign. R1/916. Foto: autor
3. **Kutná Hora**, měděný žeton Zikmunda Kozla Riezenthalu z roku 1583, depozitář Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, sign. M1/6242. Foto: autor
4. **Kutná Hora**, měděný žeton Zikmunda Kozla Riezenthalu z roku 1584, depozitář Českého muzea stříbra v Kutné Hoře, sign. M1/6231. Foto: autor
5. **Kutná Hora**, Erb Zikmunda Kozla Riezenthalu na portálu arciděkanství z roku 1595, slivenecký mramor. Foto: autor
6. **Kutná Hora**, Erb Zikmunda Kozla Riezenthalu v kruchtě u sv. Jakuba, 70. až 90. léta 16. století. Reprodukce z: <http://cantica.kh.cz/grad/?page=kodex>, vyhledáno: 10.4.2018
7. **Kutná Hora**, Erb Zikmunda Kozla v klenbě chrámu sv. Barbory, kolem roku 1598. Foto: autor
8. **Kutná Hora**, Pohled na západní průčelí arciděkanství, kresba kolem roku 1900. Reprodukce z: WINTER 1901, 781
9. **Kutná Hora**, půdorys přízemí a patra arciděkanství, před přestavbou v roce 1897. Reprodukce z: WINTER 1901, 112
10. **Kutná Hora**, Půdorys přízemí a patra na přestavbu schodiště, před rokem 1897, měřítko 1:100, AMKH, Sběrka map a plánů, č. 94. Foto: autor
11. **Kutná Hora**, Arciděkanství, pohled od jihovýchodu, reprodukce z roku 1870, AMKH, Sběrka fotografií a negativů č. 487/III.A. Foto: autor
12. **Kutná Hora**, Arciděkanství, pohled od západu, reprodukce z roku 1880, soukromá sbírka. Reprodukce z: POSPÍŠIL 2007, obrazová příloha
13. **Kutná Hora**, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru zeměměřického úřadu v Praze, z roku 1839, Reprodukce z: http://archivnimapy.cuzk.cz/skici/skici/CAS/CAS280018390/CAS280018390_index.html, vyhledáno: 10.4.2018
14. **Kutná Hora**, veduta Jana Willenberga, pohled na partikulární školu v Kutné Hoře, 1602, výřez veduty, perokresba, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově v Praze. Reprodukce z: POSPÍŠIL 2007, obrazová příloha

15. Kutná Hora, veduta Jiřího Čáslavského z roku 1674, pohled na partikulární školu, AMKH, Sbíрка vedut a grafiky, inv.č.1. Foto: autor

16. Kutná Hora, Arciděkanství, pohled z věže kostela sv. Jakuba, 2017. Reprodukce z: <http://khfarnost.cz/arcidekanstvi/>, vyhledáno: 3.4.2018

20. Kutná Hora, portál arciděkanství z roku 1595. Reprodukce z: POSPÍŠIL 2007, titulní strana

21. Kutná Hora, portál arciděkanství z roku 1595. Foto: autor

22. Kutná Hora, autorská značka pražského kameníka Pavla, 1595. Foto autor

23. Kutná Hora, Portál Stejškova domu z roku kolem 1580, čp. 173 v Šultysově ulici. Reprodukce z: ĎOUBAL 2015, 95

24. Praha, Krocínova kašna, mezi léty 1591–1595, kresba. Reprodukce z: MIKOVEC 1865, 60

25. Praha, detail Krocínovy kašny mezi léty 1591–1595, Lapidárium Národního muzea v Praze. Reprodukce z: <https://www.prazskekasny.cz/zanikla-krocinova-kasna/>, vyhledáno: 20.4.2018

26. Kutná Hora, stavebně historický průzkum přízemního patra arciděkanství z roku 2007, Reprodukce z: POSPÍŠIL 2007, obrazová příloha

27. Kutná Hora, stavebně historický průzkum přízemního prvního patra arciděkanství z roku 2007, Reprodukce z: POSPÍŠIL 2007, obrazová příloha

28. Kutná Hora, Plán na přestavbu střechy arciděkanství, před 1879, měřítko 1:100, AMKH, Sbíрка map a plánů, č. 94. Foto: autor

29. Kutná Hora, mapa historického jádra města. Reprodukce z: <http://www.zmizelakutnahora.cz/cs/archiv/00-Mapa-historickeho-jadra/>, vyhledáno: 20.4.2018

Seznam použitých zkratk

AMKH — Archiv města Kutné Hory

CIM — Codex iuris municipalis

FRB — Fontes rerum Bohemicarum

RBM — Regesta Bohemiae et Moraviae

Seznam literatury

Prameny

Aktová sbírka č.5097/A (průběh stavebních prací), 10880, 11394, 11465, 11544, 11545, 11602, 11660, 11973, 20793, 23377; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

CIM II — Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.): Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Privilegia královských venkovských měst 1225–1419, č. 409, s. 594. Praha 1895.

CIM II — Jaromír ČELAKOVSKÝ (ed.): Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Privilegia královských venkovských měst 1225–1419, č. 738, s. 951-955. Praha 1895.

DAČICKÝ 1880 — Mikuláš DAČICKÝ z Heslova: Paměti Mikuláše Daczického z Heslova, Antonín REZEK (ed.). Praha 1880

FRB I — Životy svatých a některých jiných osob náboženských / Vitae sanctorum et aliorum quorundam pietate insignium (=Fontes rerum Bohemicarum, Tom I). Praha 1873.

Kniha městské rady 1462–1478; Registrum rubeum parvum, kn. č.7, f. A1; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Kniha městské rady 1562–1565; Liber memorabilium; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Kniha městské rady 1664–1672, kn. č. 56, f. 86v, 209, 210; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Kniha městské rady 1688–1697, Memorabilia, kn.č.59, f. Z 49v, Z 72v, Z 77, Z 90v, Z 94v, Z 98v; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Kniha trhová 1442–1478(1480); Registrum hereditatum, kn.č. 362, f. 226v; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Knihy tržbové 1560–1583 (1591), Liber hereditatum albus II., kn.č.366, f.C11v; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

Knihy tržbové 1584–1605 (1613), kn.č.367, f. 43 v.; uloženo v Archivu města Kutné Hory (AMKH)

RBM VI — Regesta Bohemiae et Moraviae (1355-1363), s. 171.172, č. 324

Publikace a články

BENEŠ 2004 — František Xaver BENEŠ: Arciděkanský chrám sv. Jakuba na Horách Kutných. In: Kutnohorsko IV., č. 8., 1004, s. 1–29

BÍLEK 2001 — Jaroslav BÍLEK: Kutnohorské dolování 9., Historický přehled k problematice poddolování, hlad a Vrchlické přehrady. Kutná Hora 2001

BORKOVÁ 2010 — Angelika BORKOVÁ: Dějiny archivu v Kutné Hoře v letech 1352 – 1960 (bakalářská práce na Filosofické fakultě v Pardubicích). Pardubice 2010

ČERNÝ 2016 — Jan ČERNÝ: „Jiným hodným mládencem hotov jsem školu Vašich Milostí fedrovati.“ Rakovnická partikulární škola a pražská univerzita v předbělohorském prostředí. In: HISTORIA UNIVERSALIS CAROLINAE PRAGENSIS LVI., č. 1., 1016, s. 81–98

ĎOUBAL 2015 — Jakub ĎOUBAL: Kamenné památky Kutné Hory: Restaurování a péče o sochařská díla. Litomyšl 2015

EBELOVÁ 2005 — Ivana EBELOVÁ: Několik poznámek ke kutnohorskému cechu stovebních řemesel. In: Antiqua Cuthna, I., 2005, s. 47–51

HORNÍČKOVÁ 2010 — Kateřina HORNÍČKOVÁ (ed.): Umění české reformace 1380–1620, Praha 2010

CHLÍBEC 2011 — Jan CHLÍBEC: Italští sochaři v českých zemích. Praha 2011

KAPAVÍKOVÁ 1973 — Marie KAPAVÍKOVÁ: Kutnohorské radní knihy z let 1462–1527 a městská správa v tomto období. In: Sborník archivních prací XXIII., 1973, s. 106–165

KOŘÁN 1950 — Jan KOŘÁN: Dějiny dolování v rudním okrsku kutnohorském, Praha 1950

KUČA 1998 — Karel KUČA: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, III. díl, Praha 1998

LEMINGER 1900 — Emanuel LEMINGER: Stavba školy u Vysokého kostela v Kutné Hoře. In: Památky archeologické a místopisné XIX., 1900, s. 225–229

LEMINGER 1893 — Emanuel LEMINGER: Zpráva o požáru v Kutné Hoře dne 6. února 1585. In: Památky archeologické a místopisné XVI., 1893, s. 416

- LEMINGER 1926 — Emanuel LEMINGER: Umělecké řemeslo v Kutné Hoře. Praha 1926
- LEMINGER 2006 — Emanuel LEMINGER: Kutná Hora. In: Stará Kutná Hora II., 2006, s. 10–12
- MATĚJKOVÁ 1960 — Eva MATĚJKOVÁ: Kapitoly o výtvarném umění na Kutnohorsku. In: Kutnohorsko, Vlastivědný obraz, 1960, s. 121-171
- MATĚJKOVÁ 1962 — Eva MATĚJKOVÁ: Kutná Hora, Praha 1962
- MIKOVEC 1865 — Ferdinand Břetislav MIKOVEC: Starožitnosti a Památky země České. Praha 1865
- NOVÁČEK 1894 — Vojtěch NOVÁČEK: Listář k dějinám školství kutnohorského (1520-1623), Praha 1894
- ORASKÝ 1985 — František ORASKÝ: Tisíc let kutnohorského dolování a mincování. Kutná Hora 1985
- OTTO 1900 — Jan OTTO: Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXV., Praha 1900
- OTTO 1908 — Jan OTTO: Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí XXVII., Praha 1908
- POCHE 1988 — Emanuel POCHE (ed.): Praha na úsvitu nových dějin. Praha 1988
- POLÍVKA 2003 — Eduard POLÍVKA: České početní groše, žetony, kovové známky. Praha 2003
- POSPÍŠIL 2007 — Aleš POSPÍŠIL: Arciděkanství. Stavebně historický průzkum. Kutná Hora 2007
- ROHÁČEK 1996 — Jiří ROHÁČEK: Nápis města Kutné Hory, Praha 1996
- PREISS 1986 — Pavel PREISS: Italští umělci v Praze. Renesance, manýrismus, baroko. Praha 1986
- ŠIMEK 1893a — Josef ŠIMEK: Kutnohorské příčinky k dějinám českého školství. In: Památky archeologické XVI., 1893, s. 147–154, 291–296.
- ŠIMEK 1893b — Josef ŠIMEK: Zpráva o kutnohorských zednících a kamenících v XVI. věku. In: Památky archeologické XVI., 1893, s. 37–42.
- ŠIMEK 1911 — Josef ŠIMEK: Kutná Hora za války šmalkaldské. Praha 1911
- ŠIMEK 1925 — Josef ŠIMEK: Dějiny Kutné Hory. Kutná Hora 1925

ŠTROBLOVÁ / ALTOVÁ 2000 — Helena ŠTROBLOVÁ / Blanka ALTOVÁ (edd.): Kutná Hora. Praha 2000

TRUHLÁŘ 1969 — Antonín TRUHLÁŘ (ed.): Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě, 3, K-M, Praha 1969

VANĚČKOVÁ 2002 — Jana VANĚČKOVÁ: Knižní podklady městského muzea Čáslav. In: Kutnohorsko IV., č. 5, 2002, s. 48-50

VANĚČKOVÁ 2010 — Jana VANĚČKOVÁ: Arciděkanství. In: Krásné město, II., č. 2, 2010, s. 6-8

VESELSKÝ 1999 — Petr Miroslav VESELSKÝ: Průvodce po královském horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí. Kutná Hora 1999

VŠETEČKOVÁ 1999 — Zuzana VŠETEČKOVÁ: Středověká nástěnná malba ve středních Čechách. In: Průzkumy památek VI., č. 2., 1999, 1-212

WINTER 1901 — Zikmund WINTER: Život a učení na partikulárních školách v Čechách v XV. a XVI. století. Praha 1901

WIRTH 1912 — Zdeněk WIRTH: Kutná Hora. Praha 1912

ZACH 1876 — Jiří ZACH: Paměti o školách v královském horním městě Hoře Kutné. Kutná Hora 1876